

**EI-TUOTANNOLLINEN INVESTOINTITUKI
KOSTEIKKOHANKKEISSA**

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Mustiala, Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma

Kevät, 2020

Lotta Kovaljeff

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Mustiala

Tekijä	Lotta Kovaljeff	Vuosi 2020
Työn nimi	Ei-tuotannollinen investointituki kosteikkohankkeissa	
Työn ohjaaja	Monna Alatalo	

TIIVISTELMÄ

Kosteikot ovat samaan aikaan yksiä maailman rikkaimmista, mutta uhanalaisimmista ekosysteemeistä. Erityisesti maatalousalueelta kosteikoita on kuivattu tuottavaksi maatalousmaaksi ja maatalousalueiden luonto on yksipuolistunut. Samaan aikaan monet kosteikkoympäristön lintulajit ovat taantuneet.

Tämän opinnäytetyön tilaajana oli Suomen Metsästäjäliitto. Työn tarkoituksena oli selvittää ei-tuotannollisen investointituen käyttöä kosteikkohankkeissa: millaiset tahot ovat käyttäneet kosteikkotukia hyödykseen ja mikä motivoi tukea hakeneita tahoja perustamaan kosteikon? Kyselyn tuloksia on mahdollista käyttää tulevan ohjelmakauden tukiehtoja päivitettäessä. Tutkimus toteutettiin sähköisenä kyselytutkimuksena.

Teoriaosuudessa käydään läpi perustietoa kosteikoista ja niiden merkityksestä. Työssä perehdytään maatalouden kosteikkotukiin, kuluvan ohjelmakauden toteutuneisiin lukuihin ja tulevan ohjelmakauden valmisteluun.

Tuloksista selviää, että kosteikkotyö kiinnostaa valtakunnallisesti ja kosteikoita perustetaan kaikenkokoisilla tiloilla, tuotantosuunnasta riippumatta. Kosteikoiden moninaiset hyvät vaikutukset tunnetaan, mutta käytännönläheiselle neuvonnalle olisi tarvetta. Kosteikko perustetaan useimmiten perustajan omaan arvomaailmaan pohjautuen, eikä sillä tavoitella taloudellista hyötyä. Metsästäjillä suurin yksittäinen motiivi kosteikon perustamiselle on omien metsästysmahdollisuuksien parantaminen. Metsästystä harrastamattomilla kosteikon perustamisen motiivina on usein halu kantaa vastuu omasta ympäristöstä, kuten lähivesistöjen tilasta. Ei-tuotannollinen investointituki ei itsessään motivoi kosteikon perustamiseen, mutta varmasti moni maatalousympäristön kosteikko jäisi perustamatta ilman tätä tukimuotoa.

Avainsanat Kosteikko, ei-tuotannollinen investointituki, Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma

Sivut 46 sivua, joista liitteitä 6 sivua

Degree Programme in Agricultural and Rural Industries
Mustiala

Author	Lotta Kovaljeff	Year 2020
Subject	Use of non-productive investment subsidy in wetland projects	
Supervisor	Monna Alatalo	

ABSTRACT

At the same time, wetlands are one of the richest but most endangered habitats in the world. Particularly in the agricultural area, wetlands have been drained into productive agricultural land and the nature of agricultural areas has become one-sided. At the same time, many wetland bird species have declined.

This thesis was commissioned by the Finnish hunters' association. The purpose of the thesis was to find out the use of non-productive investment subsidy in wetland projects: what kind of parties have used wetland subsidies and what has motivated them to establish a wetland? The results of the survey can be used to update the subsidy requirements for the forthcoming programming period. The survey was conducted as an electronic survey.

The theoretical part covers basic information about wetlands and their significance. The thesis examines agricultural wetland subsidies, the actual figures for the current programming period and the preparation of the forthcoming programming period.

The results show that wetland work is of national interest and wetlands are established on farms of all sizes, regardless of the way of production. The many good effects of wetlands are known, but there is a need for more practical advice. The wetland is most often established based on the founder's own values and the purpose is not to seek economic gain. The biggest single motive for hunters to establish a wetland is to improve their own hunting opportunities. For non-hunters, the motive for establishing a wetland is often the desire to take responsibility for one's own environment, such as the state of nearby waters. Non-productive investment subsidy alone does not motivate the establishment of a wetland, but certainly many wetlands in the agri-environment would not be established without this form of support.

Keywords Wetland, non-productive investment subsidy, Rural Development Programme for Mainland Finland

Pages 46 pages including appendices 6 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KOSTEIKOT.....	1
2.1	Kosteikkotyypit.....	2
2.1.1	Vesiensuojelukosteikko.....	2
2.1.2	Riistakosteikko.....	2
2.1.3	Maatalouden monivaikutteinen kosteikko.....	3
2.2	Kosteikkotyö esillä.....	3
3	KOSTEIKKOJEN HYÖDYT.....	5
3.1	Vesiensuojelu.....	5
3.2	Luonnon monimuotoisuus.....	6
3.3	Riistatalous.....	6
3.4	Virkistyskäyttö.....	7
3.5	Elinkeinoiminta.....	7
3.6	Ilmastonmuutokseen sopeutuminen.....	8
4	KOSTEIKON PERUSTAMINEN JA HOITO.....	8
4.1	Kosteikon perustaminen.....	9
4.1.1	Hyvän riistakosteikon ominaispiirteitä.....	10
4.2	Kosteikon hoito.....	11
5	MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMA.....	12
5.1	Ei-tuotannollinen investointituki.....	13
5.1.1	Ehdot.....	13
5.1.2	Tuen haku.....	14
5.2	Ympäristösopimus.....	15
5.3	Ohjelmakauden 2014-2020 kosteikkohankkeet.....	16
5.4	Tulevan ohjelmakauden valmistelu.....	17
6	TUTKIMUS.....	18
7	TULOKSET.....	19
7.1	Tausta.....	20
7.2	Kosteikko.....	23
7.3	Ei-tuotannollinen investointituki.....	28
8	LOPPUPÄÄTELMÄT.....	33
8.1	Lopuksi.....	35
	LÄHTEET.....	37

Liitteet

Liite 1

Kyselylomake

1 JOHDANTO

Kosteikot kuuluvat uhanalaisimpiin elinympäristöihin koko maailmassa. Kaksi kolmasosaa koko Euroopan kosteikoista on hävinnyt 1990-luvun jälkeen. Suomessa kosteikkoja on kuivattu maa- ja metsätalousmaaksi. Nykypäivän maankäytön vuoksi uusia kosteikkoja ei luontaisesti synny. (Keskinarkaus ym., 2009)

Kosteikon monimuotoisesta ekosysteemistä hyötyy monet kasvi- ja eläinlajit. Muutokset kosteikkojen ympäristöissä ja niiden katoaminen uhkaavat monia kosteikkolajeja. Tilanne on erityisen huolestuttava kosteikkolinnuston suhteen, sillä monet niistä ovat uhanalaistuneet koko Euroopassa. Suomella on lisäksi erityinen vastuu vesilintujen elin- ja pesintäympäristöistä, sillä Suomi on yksi Euroopan tärkeimmistä vesilintujen lisääntymisalueista. Meillä pesivien vesilintujen lisäksi Suomessa on myös useita maailmanlaajuisesti arvokkaita kosteikkolintujen muuttoajan levähdyspaikkoja. (Alhainen M. ym., 2015, s.7; ks. myös Maa- ja metsätalousministeriö, 2015)

Euroopan Unioniin liittymisen myötä vuonna 1995 Suomessa tuli käyttöön maatalouden ympäristötukijärjestelmä, mikä tarjosi mahdollisuuden hakea tukea kosteikkojen perustamiselle ja hoidolle (Valtioneuvoston päätös maatalouden ympäristötuesta 1303/94). Kuluvalla tukikaudella (2014-2020) kosteikon perustamiseen on ollut mahdollista saada ei-tuotannollisten investointien tukea ja kosteikon hoitoon ympäristösopimuksen mukaista kosteikon hoito -tukea (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020, 2019).

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman kaikista toimenpiteistä merkittävimpiä monimuotoisuusvaikutuksia ovat tuoneet juuri ei-tuotannolliset investoinnit, joiden avulla toteutetaan luonnon monimuotoisuuden edistämiseen tähtääviä elinympäristöjen kunnostus- ja perustamistoimia. (Heliölä ym., 2019)

Tässä opinnäytetyössä perehdytään Euroopan Unionin maatalouden tukiehtojen mukaisiin kosteikoihin, jotka määritellään valtioneuvoston asetuksessa ei-tuotannollisia investointeja koskevasta korvauksesta.

2 KOSTEIKOT

Kosteikoilla voidaan tarkoittaa lähes mitä tahansa vesiperäistä aluetta, aina ajoittain kuivana olevasta kausikosteikosta jopa suuriin merenlahtiin asti. Myös esimerkiksi lähteiden ja purojen lähiympäristöjä voidaan yleisesti pitää kosteikkoina. Yleisimmin kosteikolla kuitenkin tarkoitetaan aluetta, jossa pohjavesi on lähellä maanpintaa. Ajoittainen tulvavesi voi peittää alueen tai alue voi olla pysyvästi matalan vesikerroksen peittämä. (Aitto-oja ym., 2010 s. 7; ks. myös Puustinen ym., 2007, s. 8)

Valtioneuvoston asetuksessa ei-tuotannollisia investointeja koskevasta korvauksesta (2015) maatalouden tukiehtojen mukaisella kosteikolla tarkoitetaan ”pysyvästi veden osittain peittämää aluetta, joka toimii kiintoaineksen ja ravinteiden pidättäjänä, eliöstön elinympäristönä tai viljelymaiseman monipuolistajana.” Maa- ja metsätalousalueiden rakennetuilla kosteikoilla pyritään ensisijaisesti edistämään pintavesien laatua, luonnon monimuotoisuutta sekä luomaan riistavesilinnuille elinympäristöä (Ympäristöministeriö, 2016).

2.1 Kosteikkotyypit

Kosteikkotyyppejä on useita erilaisia riippuen niiden käyttötarkoituksesta tai sijainnista. Kullakin kosteikkotyypillä on omat ainutlaatuiset erityispiirteensä, jotka tulee ottaa huomioon jo kosteikkoa suunniteltaessa. (Kotiseutukosteikko Life+, 2015)

2.1.1 Vesiensuojelukosteikko

Vesiensuojelukosteikon tavoitteena on vähentää maatalouden ravinne- ja kiintoainekuormitusta vesistöille. Kosteikko hidastaa veden virtausnopeutta, jolloin valumavesien kiintoaines ja ravinteet jäävät kosteikon maaperään. Veden viipymä onkin oleellisin puhdistusprosessiin vaikuttava asia. Parhaimmillaan kosteikoilta on saatu erinomaisia vesienpuhdistustuloksia: kosteikko on vähentänyt vesistön kiintoaine- ja fosforikuormitusta jopa 60-70 prosenttia ja typpikuormitusta yli 30 prosenttia. (Puustinen ym., 2001, s.7; ks. myös Alhainen ym., 2015, s.8)

Kosteikot ovat tavallisesti kasvillisuudeltaan runsaita. Kasvit sitovat liukoisia ravinteita ja käyttävät niitä kasvuunsa. Kasvillisuutta tulisi kuitenkin myös niittää ja poistaa kosteikosta, sillä hajoavista kasvinjätteistä vapautuu ravinteita takaisin kosteikkoon. (Puustinen ym., 2001, s.10)

Kosteikkoja voidaan hyödyntää myös tulvien hillintään. Veden virtausnopeuden hidastuessa vedenpinnan taso alkaa nousta. Sekä tulvien hillinnän että vesiensuojelun suhteen suurin merkitys on kosteikon pinta-alalla suhteessa yläpuoliseen valuma-alueeseen. Pinta-alaltaan liian pienessä kosteikossa virtausnopeus muodostuu liian suureksi, jolloin kiintoaines ei ehdi laskeutua kosteikon pohjalle ja ravinteet pääsevät kulkeutumaan eteenpäin alapuolisiin vesistöihin. (Kotiseutukosteikko Life+ -hanke, 2013a)

2.1.2 Riistakosteikko

Riistakosteikkojen pääasiallisena tarkoituksena on lisätä vesilintujen elinympäristöjä, mutta riistakosteikoista hyötyvät myös muut riistalajit. Vesilintukosteikot ovat yleensä reheväkasvuisia ja vesisyvyydeltään matalia. Riistakosteikolla pyritään saamaan mahdollisimman hyvä elinympäristö vesilinnuille. Kosteikolla varmistetaan linnuille ruokailuympäristöjä sekä pesimä- ja lepopaikkoja. (Aitto-oja ym., s.11–13)

Maa- ja metsätalousministeriön (2015) mukaan vesilintukantojen hoidon merkittävimmät tekijät ovat kosteikkoympäristöjen laatu ja määrä. Suomen erityinen vastuu yhtenä Euroopan tärkeimmistä vesilintujen lisääntymisalueista velvoittaa meitä huolehtimaan

vesilintujen pesimäympäristöistä. Rantalaidunnuksen vähennyttyä avoimet rantaniityt ja kosteikot kasvavat umpeen. Rehevöitymisen ja umpeenkasvun myötä kasvillisuus yksipuolistuu ja luonnon monimuotoisuus vähenee.

Riistakosteikkojen rakennuksessa jäljitellään majavan luontaisia toimia. Majavien pado- tessa puroja syntyy lampia, jotka lisäävät eri ympäristötyyppien määrää ja lajirikkautta alueella. Ravintoverkko majavan patoamalla lammella perustuu biohajoavaan orgaaniseen ainekseen, joka tarjoaa selkärangattomille ravintoa. Linnut, selkärangattomia syövinä lajeina, hyötyvät kasvavasta ravinnon määrästä. Majavat pitävät myös rannat avoimena poistamalla puita. (Aitto-oja ym., 2010, s.14)

2.1.3 Maatalouden monivaikutteinen kosteikko

Maatalouden monivaikutteisella kosteikolla on useita eri tehtäviä. Se toimii paitsi kiintoaineksen ja ravinteiden sekä tulvien pidättäjänä, myös eliöiden, lintujen ja eläinten elinympäristönä, maiseman monipuolistajana, kasteluveden varastona, metsästys- ja/tai virkistysalueena. (Puustinen ym., 2007, s. 8)

Manner-Suomen maatalouden kehittämissuunnitelman (2019) mukaan maatalouden monivaikutteiset kosteikot tekevät viljelyalueista monipuolisia elinympäristöjä eliölajeille ja luovat viljelymaisemaan vaihtelua. Sen seurauksena maatalousympäristön lajisto monipuolistuu, yksilömäärät kasvavat ja riista-, kala- sekä raputalous hyötyvät.

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma tukee maatalouden monivaikutteisten kosteikkojen perustamista ei-tuotannollisten investointien tuella (Maa- ja metsätalousministeriö, 2015.) Siinä monivaikutteisella kosteikolla tarkoitetaan maatalouden ravintonekuormitusta vähentävää ojan, puron, joen tai muun vesistön osaa ja sen ranta-alueita, jotka lisäävät luonnon monimuotoisuutta, toimivat kasteluveden varastona, parantavat maaseutumaisemaa ja alueiden virkistyskäyttöä. (Puustinen ym., 2007 s.5)

2.2 Kosteikkotyö esillä

Kosteikoiden merkitystä on nostettu valtakunnallisesti esiin viimeisen kymmenen vuoden aikana. Kosteikkoja on perustettu sekä kunnostettu paitsi Suomen valtion alaisissa organisaatioissa, myös erilaisten järjestöjen ja hankkeiden toimesta. Lisäksi yksityiset maanomistajat, metsästysseurat ja kalastuskunnat ovat motivoituneet rakentamaan tai palauttamaan alavia kosteita alueita kosteikoiksi. Toimenpiteisiin ryhtymiseen on varmasti vaikuttanut suurelta osin yhteiskunnan tarjoama taloudellinen tuki hankkeiden toteuttamiseksi.

Suomen kosteikkojen suojelutasoa edistettiin jo vuonna 1975 solmimalla kansainvälinen yleissopimus, niin kutsuttu Ramsarin sopimus, jonka tavoitteena on kansainvälisesti arvokkaiden kosteikkojen suojelu. Kosteikot olivat ensimmäinen elinympäristöjen ryhmä, joiden suojelusta sovittiin kansainvälisesti (Maa- ja metsätalousministeriö, 2015). Suomeen on perustettu 49 Ramsar-alueita, joiden yhteispinta-ala on 785 000 hehtaaria. Vuodesta 1995 alkaen Euroopan Unioni on tukenut kosteikkojen suunnittelua, toteuttamista ja kosteikkotutkimusten tekoa. (Ympäristöministeriö, 2016)

Vuonna 2009 valmistui Maa- ja metsätalousministeriön kansallinen riistataloudellinen kosteikkostrategia, jonka tavoitteena on edistää Suomen kosteikkoluonnon kokonaisvaltaista hoitoa. Siitäkin huolimatta, että erilaisia rahoitusmuotoja kosteikkojen rakentamiseen ja kunnostamiseen on ollut jo aiemmin olemassa, on valtio halunnut tukea vapaaehtoista yksityisten maanomistajien ja metsästäjien kosteikkojen hoitoa. Riistataloudellinen kosteikkostrategia edistää metsästäjien ja maanomistajien vapaaehtoisuuteen perustuvaa kosteikkoympäristöjen hoitoa, kunnostamista ja uusien kosteikkojen rakentamista. Strategiassa korostetaan juuri yksityisten maanomistajien sekä metsästäjien roolia: maanomistajat tekevät päätökset omilla maillaan tapahtuvista toimenpiteistä, mutta riistanhoidon toteutuksesta vastaavat metsästäjät ja metsästysseurat. Maanomistajien ja metsästäjien yhteistyön parantaminen ja tukeminen on osa kosteikkostrategian tavoitteita.

Suomen riistakeskus toimeenpani vuosina 2010-2015 Riistataloudellista kosteikkostrategiaa EU-rahoitteisella Kotiseutukosteikko Life+ hankkeella. Hankkeen tavoitteena oli edistää kosteikkojen perustamista ja kunnostamista maanomistajalähtöisesti. Hankkeen aikana luotiin lähes viidenkymmenen mallikosteikon verkosto, joiden yhteispinta-ala oli yli 250 hehtaaria. (Keskinarkaus ym., 2009; ks. myös Maa- ja metsätalousministeriö, 2015)

Suomen valtion alainen liikelaitos, Metsähallitus, osaltaan hoitaa ja kunnostaa kosteikkoja pääasiassa metsäympäristöissä, sekä on mukana vesiensuojelullisissa hankkeissa. Metsähallitus on perustanut myös 30 riistakosteikkoa, joiden yhteispinta-ala on noin 200 hehtaaria (Metsähallitus, 2019.) Lisäksi esimerkiksi ympäristönsuojelujärjestö WWF Suomi on tehnyt kosteikkotyötä mm. Active wetlands -projektissaan, sekä parhaillaan käynnissä olevassa Vesiensuojelu 4K -hankkeessaan. (WWF Suomi, n.d.)

Maa- ja metsätalousministeriö (2015) painottaa yksityishenkilöiden merkitystä kosteikkojen perustamisessa ja hoidossa. Koska suurin osa maaseudun kosteikkokohteista sijaitsee yksityismailla, ovat maanomistajien toimenpiteet merkittävässä asemassa kosteikkojen perustamisessa, kunnostamisessa ja hoidossa. Yksityismailla sijaitsevia kosteikkoja on jo kymmenien vuosien ajan kunnostettu ja hoidettu maanomistajille itselleen merkityksellisistä syistä. Maanomistajat, lintuharrastajat, metsästysseurat ja paikalliset yhdistykset ovat kunnostaneet umpeenkasvaneita kosteikkoja ja rakentaneet uusia vesialueita talkootyöllä. Etenkin metsästäjät ovat osallistuneet aktiivisesti kosteikkotyöhön vesilintukantojen elinympäristöjen edistämiseksi. Metsästäjät ja metsästysseurat ovatkin rakentaneet ja kunnostaneet noin 2 000 kosteikkoa vesilinnuille (Kotiseutukosteikko Life+, 2016a)

Suomen metsästäjäliitto panostaa osaltaan vesilinnuille tärkeiden elinympäristöjen hoitoon sekä kosteikkojen perustamiseen. Kuluvana vuonna (2020) Metsästäjäliitto on edistämässä vesilintukosteikkojen kunnostustyötä ja mukana luomassa metsästystä edistävää lintujen levähdysalueverkostoa yhdessä Maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön kanssa. Metsästäjäliiton tavoitteena hankkeessa on sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä metsästys kosteikoilla. Metsästäjäliitto on koontanut kosteikkoosaamistaan oppaan muotoon. Vastuullista metsästystä kosteikolla -opas jaettiin 160

000 Metsästäjäliiton jäsenelle Jahti-lehden 2/2020 mukana. (Suomen metsästäjäliitto, 2019)

Kosteikot ovat olleen aivan viime aikoina kansainvälisesti esillä Euroopan Unionin kemikaaliviraston suunnitteleman lyijyhaulikiellon vuoksi. Vuonna 2017 ehdotettu rajoitus sisältäisi lyijyammusten käytön kaikilla Euroopan Unionin kosteikkoalueilla. Lyijyammusten käytön rajoitusta perustellaan kosteikoista riippuvaisten lintulajien lyijylle altistumisen vuoksi. Lausunnon mukaan jopa miljoona vesilintua kuolisi vuosittain EU:ssa lyijymyrkytykseen nieltyään lyijyhauleja. (European chemicals agency, n.d.)

Lyijyhaulikielto on saanut Suomessa osakseen kritiikkiä, sillä suunnitelmassa käytetty kosteikon määritelmä kattaa Suomen pinta-alasta jopa 75 prosenttia. Lyijyhaulien käyttö vesilinnustuksessa on ollut Suomessa kiellettyä jo vuodesta 1996, mutta ne ovat sallittuja muussa, kuin vesilintujen metsästyksessä, myös vesialueilla tai niiden läheisyydessä. (Moksu, 2019)

Kuluvana vuonna (2020) Maa- ja metsätalousministeriö käynnistää Sotka-hankkeen, jonka tavoitteena on parantaa taantuvien riistalintujen elinympäristöjä. Hankkeessa rakennetaan kosteikkoja, kunnostetaan lintujärviä ja tehostetaan pienpetopyyntiä. Hanke on Maa- ja metsätalousministeriön rahoittama sekä koordinoima, ja sitä toteutetaan yhteistyössä metsästäjien, maanomistajien ja eri järjestöjen kanssa. (Maa- ja metsätalousministeriö, 2020)

3 KOSTEIKKOJEN HYÖDYT

Kosteikkojen hyödyt ovat kiistattomat. Kosteikot tuottavat tärkeitä ekosysteemipalveluita paitsi yksittäisille ihmisille, myös yhteisöille ja koko yhteiskunnalle. Kosteikot ovat merkittäviä vesiensuojelun kannalta sitoessaan ravinteita ja kiintoainetta, joka muuten pääsisi rehevöittämään vesistöjä. Kosteikot myös tukevat luonnon monimuotoisuutta tarjoten monille eri eläinlajeille sopivan elinympäristön. Lisäksi ne tarjoavat virkistysalueita esimerkiksi lintuharrastajille ja metsästäjille. (Alhainen ym., 2015 s.9; ks. myös Kotiseutukosteikko Life+, 2013c)

3.1 Vesiensuojelu

Kosteikot pidättävät tehokkaasti ravinteita ja kiintoainetta, jolloin alapuolisen vesistön ravinnekormitus pienenee (Alhainen ym., 2015 s.20). Näin voidaan parantaa lähivesistöjen tilaa. Kosteikot ovat usein vesipeitteisinä suurimman osan vuodesta. Kosteikolla vuorottelee vaihtelevasti kasvillisuus ja avovesi. Veden virtausnopeuden hidastuessa veden mukana kulkeva kiintoaines laskeutuu kosteikon pohjalle ja sedimentoituu, jolloin kiintoaineeseen sitoutuneita ravinteita poistuu kierrosta. Myös kosteikon kasvillisuus käyttää kasvuunsa liukoista fosforia paitsi suoraan vedestä, myös juuriensa välityksellä pohjan sedimentistä alentaen veden fosforipitoisuutta. Lisäksi kosteikon useimmiten runsas kasvillisuus ja pieneliöt sitovat typpeä vapauttaen sitä takaisin ilmakehään. (Kotiseutukosteikko Life+ 2013b)

Pienikin kosteikko on avuksi vesiensuojelulle, mutta kosteikon koolla on merkitys veden puhdistustehokkuuteen. Kosteikon pinta-alan pitäisi olla vähintään puoli prosenttia yläpuolisen valuma-alueen pinta-alasta, jotta kosteikon kiintoaineen ja ravinteiden sitomiskyky olisi riittävä. Myös veden virtaamistavalla, eli kosteikon muodolla on merkitystä vesiensuojelussa. Kosteikon ravinteiden ja kiintoaineiden pidätyskyky paranee sen myötä, mitä kauemmin vesi viipyy kosteikossa. Veden viipymää voidaan pitkittää rakentamalla kosteikkoon erilaisia saaria, niemekkeitä ja vedenalaisia harjakkeita. Niiden avulla vesi ohjataan kiertämään kosteikon eri osissa. (Alhainen ym., 2015 s.20–22)

3.2 Luonnon monimuotoisuus

Kansainvälisten sopimusten ja Euroopan Unionin jäsenyyden myötä Suomi sitoutunut luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen. Kuitenkin maatalouden tehostumisen myötä maaseutumiljöö on muuttunut yksipuolisemmaksi ja luonnon monimuotoisuus on vähentynyt maatalousympäristöissä. Kosteikot ovat tehokas keino lisätä paikallisesti luonnon monimuotoisuutta, sillä kosteikot ovat monimuotoisuudeltaan yksiä maailman rikkaimmista elinympäristöistä. Kosteikot tarjoavat vaihtelevan elinympäristön monille eri lajeille. Usein kosteikolla on sekä syvää että matalaa vettä, saarekkeitä, kahluusvyysiä reuna-alueita ja usein lisäksi sekä virtaavaa että seisovaa vettä. Erityisesti kosteikolla viihtyvät vesilinnut, mutta myös monet nisäkkäät, matelijat, sammakkoeläimet, kalat, selkärangattomat sekä kasvilajit ovat edustettuina kosteikkoympäristöissä. Kosteikoilla ja niiden lähiympäristöissä tavataan jopa puolet kaikista Suomessa pesivistä lintulajeista. (Maa- ja metsätalousministeriö, 2015; ks. myös Niemelä, 2014)

Jyväskylän yliopistossa (2018) tehdyn tutkimuksen mukaan elinympäristöjen ennallistaminen on edullisin ja nopein keino nopeuttaa ihmisen muokkaaman ympäristön palauttamista kohti monimuotoista elinympäristöä ja täten ehkäistä ennustettua massasukupuuttoa. Ennallistamisesta koituvien hyötyjen on arvioitu olevan noin kymmenen kertaa korkeampia, kuin siitä aiheutuvat kustannukset.

3.3 Riistatalous

Riistataloudella tarkoitetaan riistanhoitoa sekä riistan taloudellista hyödyntämistä. Vesilintujen metsästys on erittäin suosittua Suomessa. Vesilintukantojen kestävä metsästys vaatii myös lintujen elinympäristöistä huolehtimista (Aitto-oja ym., 2010 s. 7). Kosteikot ovat merkittäviä vesilintujen poikastuotantoalueita. Kuitenkin kosteikkolinnustolle sopivat elinympäristöt ovat vähentyneet ja useat lintulajit ovat taantuneet. Kosteikkoja rakentamalla ja kunnostamalla voidaan parantaa linnuston elinolosuhteita. Etenkin rakennettujen kosteikkojen merkitys on suuri luontaisten kosteikkojen tilan heikkenemisen myötä. Metsästäjät ovat olleet tärkeässä asemassa kosteikkoympäristöjen ylläpitäjinä ja perustajina Suomessa. (Alhainen ym., 2015 s.7; ks myös Lehikoinen, 2013)

Vesilinnut toimivat myös indikaattorilajina kuvaamaan kosteikon kuntoa. Erityisen hyviä indikaattorilajiksi vesilinnut ovat siksi, että ne löytävät uudet kosteikot melko nopeasti ja ne ovat lintulajina helposti tunnistettavissa. Muutokset vesilintujen laji- ja

yksilörunsaudessa korreloivat kosteikon tilan kehittymistä. Lintujen pesinnän seuranta antaa ajantasaista tietoa kosteikon ravinto-olosuhteista tai niiden muutoksista. Lisäksi näiden perusteella voidaan pohtia sopivia hoitotoimenpiteitä tai vaikka mitoittaa metsästyksen tavoiteltu saalismäärä kestäväälle tasolle. (Kotiseutukosteikko Life+, 2016b)

Kotiseutukosteikko LIFE+ -hankkeen loppuraportissa (2016b) kuvataan hankkeen aikana toteutettujen kosteikkojen vaikutukset paikallisiin vesilintukantoihin. Vesilintulaskentojen perusteella voidaan päätellä, että yleisimmät rakennettujen kosteikkojen vesilintujen pesimälajit olivat tavi, heinäSORSA ja telkkä, mutta kosteikoilla voitiin edistää myös vaateliaampien kosteikkolajien, kuten jouhi- ja lapasorsan sekä mustakurkku-uikun elinolosuhteita. Juuri maatalousympäristöjen kosteikoilla havaittiin runsain poikuetuotto kosteikon pinta-alaa kohti.

Kosteikon yhteyteen voi perustaa myös riistapellon lisäämään kosteikon houkuttelevuutta riistalajeille. Erityisesti jänikset ja hirvieläimet vierailevat mielellään riistapelloilla. Mikäli kosteikkoon rajoittuvilla pelloilla kasvaa viljaa, riistapellon voi yksinkertaisimmillaan perustaa jättämällä peltokaistaleet puimatta kosteikon ympäriltä. Lisäksi patopenkereitä tai muita kosteikon perustamisvaiheessa paljastuvia maa-alueita voidaan kylvää riistaruokinnoksi. Tällöin tulisi kylvää monivuotisia kasveja, jolloin kasvit estävät eroosiota sekä vähentävät umpeenkasvua. Kosteikon ympärillä olevat luonnonhoito- ja riistapellot muodostavat todellisen riistaparatiisin ja lisäävät lajikirjoa alueella. (Aitto-oja ym., 2010, s.7–8)

3.4 Virkistyskäyttö

Suosituimpia kosteikkojen virkistyskäyttömuotoja ovat lintujen tarkkailu ja metsästyks. Samalle kosteikolle sopivat hyvin kummatkin harrastajaryhmät: kosteikkolinnusto on parhaimmillaan alku- ja keskikesällä, kun taas vesilintujen metsästykskausi alkaa vasta elokuun 20. päivä. Lintuharrastajalle paikallinen kosteikko on arvokas myös helpon saatavuutensa kannalta: aina ei tarvitse ajaa kauas lintujärville harvinaistuneita kosteikkolajeja nähdäkseen. (Kotiseutukosteikko Life+, 2013c)

Kosteikkoa voidaan pitää myös luonnonravintoon perustuvana kalan tai ravun kasvatusalueena (Ruokavirasto, n.d.). Tällöin virkistyskäytön muotoja voi olla kosteikolla kalastus ja rapujen pyynti. Kosteikko voi toimia myös koirien koulutuspaikkana (Keskinarkaus ym., 2009). Kosteikko saattaa välillisesti vaikuttaa myös esimerkiksi uinti- tai melontamahdollisuuksiin pitämällä veden pintaa pitempään korkealla kuivinakin jaksoina (Karhunen, 2007, s.7). Kosteikot monipuolistavat maatalousmaisemaa ja tuovat maisemallista arvoa. Ne elävöittävät maisemaa tuoden monimuotoisen kasvi- ja eläinlajiston kosteikon ympärille. Kosteikoille on rakennettu myös lintutorneja tai laavuja palvelemaan yhä useampaa virkistyskäyttäjää. (Kotiseutukosteikko Life+, 2013c)

3.5 Elinkeinotoiminta

Kosteikoilla saattaa olla myönteistä vaikutusta lähialueen elinkeinotoimintaan. Paikallinen matkailu hyötyy kosteikoista paitsi maiseman parantumisen, myös elinympäristöjen monipuolistumisen kautta (Karhunen, 2007, s.9). Ympäristöministeriön (2016) mukaan

kosteikkoelinympäristöjen mahdollistama kestävä ja innovatiivinen elinkeinotoiminta, esimerkiksi ruokoyrittäjyys, on Suomessa vasta suunnitteluvaiheessa. Kosteikkoihin voi liittyä myös kosteikkotalouteen välillisesti sidoksissa olevia liiketoimintamahdollisuuksia, joiden potentiaalia ei ole vielä osattu hyödyntää. Kosteikkoihin liittyvien merkittävien virkistyskäyttö- ja hyvinvointiarvojen tuotteistaminen ja kaupallistaminen, esimerkiksi metsästys- ja virkistysmatkailuun liittyen, on yleistymässä.

Suomen Riistakeskuksen (n.d.) mukaan metsästysmatkailuyrittäminen on voimakkaasti kasvussa. Kaupungistumisen myötä yhä useammalta metsästäjältä puuttuu jäsenyys metsästysseuraan tai metsästysseuran maat ovat kaukana. Tarjonta seuraa kysyntää ja metsästysmatkailu on jo usealle yrittäjälle pääasiallinen tulonlähde. Tulevaisuudessa yhä useampi maa- ja metsätila siirtyy harjoittamaan metsästysmatkailua pääelinkeinoon. Metsästysmatkailun työllistävä –ja sen myötä myös taloudellinen—merkitys korostuu maaseudulla, missä uusien työpaikkojen syntyminen luonnostaan on haastavaa. Kosteikkoympäristön mahdollistavat elinvoimaiset riista- ja kalakannat ovat edellytys monipuoliselle virkistyskäytölle ja elinkeinotoiminnalle. Metsästys ja kalastus ovat merkittävässä roolissa maaseudun elinvoimaisuudessa.

3.6 Ilmastonmuutokseen sopeutuminen

Kosteikoilla voidaan tarjota luontoon perustuvia ratkaisuja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen: kosteikoilla voidaan vaikuttaa tulvansuojeluun, vesistöjen hoitoon ja luonnon monimuotoisuuden suojeluun (Ympäristöministeriö, 2016). Koska kosteikkoja on aikojen saatossa kuivatettu tuottavaksi maatalousmaaksi, monet kosteat alueet saattavat ilmastonmuutokseen liittyvän kasvavan sadannan myötä tulla hankalasti viljeltäviksi ja huonosti tuottaviksi alueiksi. Tällaisista alueista olisi suurempi hyötysuhde kosteikkoina (WWF, n.d.).

Ilmastonmuutoksen on ennustettu muuttavan sadannan määrää, sekä lisäävän säässä ääriolosuhteita, kuten esimerkiksi tulvia ja kuivuutta. Kosteikot ovat vesitasapainon kannalta maatalousympäristöissä avainasemassa, sillä sateisina aikoina ne tasaavat tulvia ja kuivina aikoina ne toimivat kastelueden varastoina. Lisäksi kosteikko tasatessaan sääolosuhteiden vaikutuksia vähentää eroosiota ja sitä kautta myös ravinteiden kulkeutumista eteenpäin. (Karhunen, 2007, s.7)

Ilmaston lämpenemisen myötä kosteikkojen merkitys vesilinnustolle kasvaa entisestään. Vesilintujen keväisen muuton ajankohdan on havaittu aikaistuvan lämmenneiden säiden myötä. Linnut myös poistuvat Suomesta talvehtimisalueilleen aiempaa myöhemmin. Vesilintujen Pohjoismaissa viettämän ajan on jo nyt todettu pidentyneen. Mikäli Pohjoismaista ei löydy riittävästi elinympäristöjä vesilinnuille, on todennäköistä, että ilmastonmuutoksen vaikutus tulee näkymään entistä voimakkaampana lintukantojen taantumisenä. Ilmaston lämpeneminen ennustetaan lisäävän myös vesistöjen ravinnekuormitusta yleistyvien talvisateiden myötä, mikä lisää entisestään tarvetta kunnostaa kosteikoita. (Lehikoinen ym., 2017)

4 KOSTEIKON PERUSTAMINEN JA HOITO

Kosteikon perustaminen tarkoittaa kosteikon rakentamista alueelle, jossa sellaista ei ole aiemmin ollut tai alueelle, josta kosteikko on ihmistoiminnan seurauksena kadonnut. Kosteikon kunnostaminen tarkoittaa jo olemassa olevan kosteikon kunnostamista tai säilyttämistä erilaisin keinoin. (Alhainen ym., 2015, s. 8)

Kosteikon perustamista ohjaavat lait ja asetukset, kuten esimerkiksi vesilaki, metsälaki ja luonnonsuojelulaki. Kosteikkoa suunniteltaessa kannattaa olla yhteydessä oman alueen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen (jäljempänä ELY-keskus), joka vastaa vesilain valvonnasta ja toimii yleisen edun valvojana vesirakennushankkeissa. ELY-keskuksista saa arvion myös hankkeen mahdollisesta luvanvaraisuudesta. Kosteikon perustamista rajoittavia tekijöitä voi olla esimerkiksi luonnonsuojelualue, uhanalaisten lajien esiintyminen alueella tai vesistöön kohdistuvat haitalliset ympäristövaikutukset. (Kotiseutukosteikko Life+, 2015)

4.1 Kosteikon perustaminen

Kosteikon voi perustaa miltei millaiselle alueelle tahansa. Hyvät riistakosteikot perustetaan usein patoamalla muuta ympäristöä alavampiin maastonkohtiin. Patoaminen on lähtökohtaisesti kaivuuta edullisempi vaihtoehto. Kuitenkin jokaiselle kohteelle soveltuvin kunnostusmenetelmä valitaan tapauskohtaisesti. Maatalouden ei-tuotannolliset investointituet ohjaavat kosteikkojen perustamista luonnollisesti peltoympäristössä valuma-alueille, joissa myös vesiensuojeluhyöty on suurin. Muita kosteikon rakentamipaikkaan vaikuttavia tekijöitä on muun muassa valuma-alueen koko, hankkeen luvanvaraisuus, maaston pinnanmuodot, maaperän ominaisuudet sekä kohteen saavutettavuus. (Kotiseutukosteikko Life+, 2015; ks. myös Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020, 2019)

Patoamalla perustettu kosteikko on usein edullisin menetelmä kosteikon perustamiseksi. Patoamalla rakennetusta kosteikosta saadaan usein luontaisen kaltainen kosteikko, joita on muun muassa maaston painanteessa tai majavan patoamina vesistöjen varsilla. Patoaminen sopii erityisen hyvin riistakosteikon rakentamiseen, sillä sen avulla voidaan luoda matalia ja loivarantaisia vesialueita. Patorakenteet voidaan varustaa säätelylaittein, jolloin kosteikon veden pinnan korkeutta voidaan tarvittaessa muuttaa tai kosteikko voidaan laskea kokonaan vedestä tyhjäksi. Pienemmissä padoissa säätelyjärjestelmä on mahdollista korvata mahdollisuudella purkaa tai alentaa patorakennelmaa. Patoaminen on toimiva menetelmä myös kuivattujen järvien kunnostamisessa ja soiden ennallistamisessa. (Alhainen ym., 2015 s.32; ks. myös Aitto-oja ym., 2010, s.14)

Kosteikko voidaan perustaa myös kaivamalla, mutta tällöin perustamiskustannukset ovat usein merkittävästi korkeammat verrattuna patoamalla tehtyyn kosteikkoon. Kotiseutukosteikko Life+ (2016b) -hankkeen loppuraportista selviää, että kaivettujen kosteikkojen kustannukset olivat kaksin-, tai jopa kolminkertaiset patoamalla rakennettuihin kosteikoihin verrattuna. Kaivamalla on kuitenkin mahdollista tehdä vesiaiheiltaan ja muodoiltaan moninaisempi kosteikko. Kaivamalla perustetun kosteikon alkuosaan tulee rakentaa syvän veden osa, jonne vesi virtaa ensimmäisenä tuoden kiintoainetta mukanaan. Syvänteen tulee olla helppo tyhjentää kiintoaineen poistoa varten. Kaivuun seurauksena tulleelle maa-ainekselle tulisi suunnitella läjitysalueet etukäteen. (Puustinen ym., 2007, s.37)

Mikäli varsinaisen kosteikon perustaminen ei ole mahdollista, voi olla hyödyllistä toteuttaa laskeutusallas. Laskeutusallaat ovat vesistöjen uomiin kaivettuja altaita, joissa veden virtaamisnopeus hidastuu. Laskeutusallas on toimiva ratkaisu erityisesti herkästi syöpyvässä maaperässä, jossa veden mukana kulkeutuu kiintoainesta. Vesistön uomia voidaan myös kunnostaa. Käytännössä tällöin palautetaan uomia luonnontilaisiksi esimerkiksi mutkia ja tulva-alueita palauttamalla, perustamalla useita pienten kosteikkojen ketjuja tai rakentamalla veden virtausta hidastavia pohjakynnyksiä tai putkipatoja. Uomien ennallistaminen vähentää eroosiota ja monipuolistaa vesirakenteen ekologiaa. (Puustinen ym., 2007, s.41; ks. myös Valtioneuvoston asetus ei-tuotannollisia investointeja koskevasta korvauksesta 1360/2014)

4.1.1 Hyvän riistakosteikon ominaispiirteitä

Kosteikon pinta-ala ja rakenne määrittelevät kosteikon arvon sekä elinympäristönä, että vesiensuojelussa. Pinta-alaltaan suuret kosteikot tarjoavat useimmiten monipuolisimmat elinympäristöt. Lisäksi isoilla kosteikoilla on pieniä kosteikkoja paremmat mahdollisuudet puhdistaa valumavesistä kiintoainetta ja ravinteita suuremman vesitilavuutensa ansiosta. Pelkkiä luontovaikutuksia tarkastellessa kosteikon pinta-alaa tärkeämpää on kuitenkin kosteikon ylläpitämien elinympäristöjen laatu. Pieni, mutta rakenteellisesti monimuotoinen kosteikko voi tarjota monipuolisemman ja runsaammalle lajistolle sopivan elinympäristön kuin rakenteellisesti yksinkertainen iso kosteikko. Mitä monimuotoisempi kosteikko on yksityiskohdiltaan, sen runsaammin se tarjoaa erilaisia elinympäristöjä kosteikkolajiston käyttöön. Yksi kosteikko ei voi kuitenkaan palvella montaa erilaista käyttötarkoitusta. Sama kosteikko ei esimerkiksi olla sekä mahdollisimman hyvä riistakosteikko ja samalla toimia uimiseen soveltuvana kosteikkona tai kalankasvatuspaikana. (Alhainen ym., 2015, s. 13; ks. myös Aitto-oja ym., 2010, s.11)

Kosteikkolajiston viihtyvyyden kannalta avainasemassa on avoimen vesialueen ala. Hyvän riistakosteikon sääntönä pidetään sitä, että avovettä tulisi olla puolet kosteikon vesialasta (Kuva 1.). Vesikasvillisuus tarjoaa tärkeää suojaa vesilinnuille, mutta se myös sitoo liukoisia ravinteita valumavesistä sekä pysäyttää veden mukana kulkeutuvaa kiintoainesta ja on täten oleellista myös vesiensuojelun näkökulmasta. Suojaa luovia ilmaversoisia vesikasveja kosteikolla tulisi olla noin puolet kosteikon pinta-alasta. Kasvien tulisi olla levittäytynyt mosaiikkimaisesti koko kosteikon alueelle. Myös avovesialueen upokasvit ovat hyödyksi suodattamalla vettä ja tarjoamalla elinympäristöjä vesielioille. (Alhainen ym., 2015, s.13)

Vesisyvyyden vaihtelut takaavat kosteikon puhdistusprosessien toiminnan ja vaikuttavat positiivisesti monimuotoisen kosteikkolajiston esiintymiseen. Ravinteita sitoutuu tehokkaimmin juuri runsaan kosteikkokasvillisuuden valtaamalla matalan veden alueilla. Tällaiset alueet tarjoavat suojaisia ja ravinteikkaita ruokailupaikkoja myös vesilintupoikuille. Kosteikon syvän veden alueet ovat puolestaan olennaisia kiintoaineen pysäyttämiseksi ja vesieliöstön suojana talviaikaan. Valtaosa kosteikon vesipinta-alasta tulisi olla alle 0,5 metrin syvyistä. Mosaiikkimainen vaihtelu avoveden ja kasvillisuuslaikkujen välillä ylläpitää monimuotoisuutta ja tarjoaa elinympäristön vesilinnuille. (Alhainen ym., 2015, s.13)

Kuva 1 Hyvän riistakosteikon ominaisuudet: 50% avovettä, 50% kasvillisutta, alle 50cm vesisyvyys. (Kostet, 2015, s.15)

Kosteikkomaisemaa monipuolistavat mutkittileva rantaviiva, saaret, niemet ja lahdelmat. Ne tarjoavat tarpeellisia lepäily- ja pesimäpaikkoja sekä ravinnonhankintaympäristöjä vesilinnuille. Niemekkeet tehostavat kosteikon vesiensuojelutasoa ehkäisemällä veden oikovirtauksia. Mutkittileva rantaviiva ja moninaiset reunavyöhykkeet ovat kosteikoluonnolle tärkeitä elinympäristöjä. (Alhainen ym., 2015 s.14)

Hyvän kosteikon ominaisuuksiin kuuluu myös, että kosteikko olisi tarvittaessa tyhjentävissä vedestä esimerkiksi kalakannan poistamiseksi, kasvillisuuden elvyttämiseksi tai jonkin muun kosteikon hoitotoimen ajaksi. Kalaton kosteikko on luonnon monimuotoisuudelle arvokkaampaa kuin kosteikko, jossa esiintyy kaloja. Kalat kilpailevat ravinnosta kosteikkolinnuston kanssa. (Alhainen ym., 2015, s.14)

4.2 Kosteikon hoito

Kosteikon hoito tulee huomioida jo kosteikon suunnittelu- ja toteutusvaiheessa. Vesiensuojelua edistävissä kosteikossa kiintoainesta laskeuttavan vesialueen tulisi olla tyhjentävissä sinne kertyneestä lietteestä. Riistakosteikon erityispiirteenä tulee ottaa huomioon kosteikon kuivausmahdollisuus, mikäli kosteikossa on kaloja, sekä rehevöitymisen estäminen. Kasvillisuuden rehevöityminen lisää kasviplanktonin määrää, mikä aiheuttaa veden samentumista, vähentäen täten vedenpinnan alle tulevan valon määrää. Vähentynyt uposlehtinen kasvillisuus heikentää kasvinsyöjävesilintujen ravinnonsaantia. Rehevöityminen myös muuttaa kalapopulaatiota särkikalavoittoisemmaksi. Runsas särkikalakanta vähentää pohjaeläinten, makrolevien ja vesikasvien määrää ja vaikuttaa täten haitallisesti vesilintujen ravinnonsaantiin. Jo rakennusvaiheessa huomioitu alueiden mahdollisimman helppo koneellinen hoito edistää itsessään sitä, että hoitotoimenpiteet tulee myöhemmin myös tehtyä. Hoidon loppuessa kosteikkojen lintumäärien on todettu vähenevän lähelle hoitoa edeltänyttä tasoa. Saavutetut hyödyt on mahdollista menettää jo muutamien vuosien hoidon laiminlyönnillä. (Lehikoinen, 2013; ks. myös Kosteutuskosteikko Life+, 2015)

Kosteikot ovat jatkuvasti muuttuva elinympäristö ja kosteikon hoitotoimet tulisikin aloittaa heti kosteikon perustamisen jälkeen, sillä kosteikon ympäristö, esimerkiksi patopenkereet ja kaivuumassojen läjitysalueet, alkavat itää kasvustoa nopeasti. Merkittävimmät kosteikkoa elinympäristönä heikentävät yksittäiset asiat ovat rehevöityminen sekä vieraslajit. Vesilinnut viihtyvät avoimessa maisemassa ja liian tiheää kasvustoa on helpointa torjua jokavuotisella niitolla tai pitämällä kosteikkoalueen laidunkäytössä. Hoidetuilta ja avoimilta rannoilta myös kosteikon hoito on helpompaa. Laidunnus on todettu niittoakin tehokkaammaksi keinoksi kosteikkoalueella avoimuuden ylläpidossa. Karjan laidunnus kosteikkojen rannoilla lisäsi merkittävästi sekä muuttomatalla levähtävien että pesivien lintujen lukumäärää. Laidunnus onkin tärkein yksittäinen hoitotoimi, joka monipuolistaa kosteikkoympäristöä. Paitsi että karja on avainasemassa avoimuuden lisääntymiseen, pelkkä karjan läsnäolo voi parantaa lintujen ruokailuolosuhteita sekä lisätä turvallisuutta. (Kotiseutukosteikko Life+, 2015; ks. myös Lehikoinen, 2013)

Jotta tärkeä työ vesilintujen elinympäristöjen parantamisessa ei menisi hukkaan menetettyinä poikueina, tulisi pienpetojen tehokkaaseen pyyntiin kiinnittää erityistä huomiota kosteikoilla. Tällä hetkellä jo EU-tasollakin tunnustetut haitalliset vieraslajit, minkki ja supikoira heikentävät merkittävästi vesilintujen lisääntymismenestystä syömällä pesistä munia, sekä saalistamalla poikasia. Pienpetojen poisto hyödyttää myös muita kosteikkoympäristön lintulajeja (Kotiseutukosteikko Life+, 2013c). Maa- ja metsätalousministeriö (2015) toivoo sekä vieraspetojen, että muiden pienpetojen pyynnin tehostamista sekä suojelluilla kosteikoilla että metsästysseurojen hallinnoimilla kosteikoilla. Pienpetopyynnin rooli kosteikkojen linnustonsuojelussa tulisi säätää osaksi jokaisen kosteikkoalueen hoitoa ja suojelua.

5 MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMA

Euroopan Unionin jäsenmaat saavat maatalouden kehittämisen maaseuturahastosta tukea omien maaseutualueidensa kehittämiseen. Jäsenvaltiot laativat omat maaseudun kehittämisohjelmansa kukin tarpeitaan vastaaviksi. Kehykset rahojen käytölle tulevat EU:sta, mutta ohjelmat tehdään palvelemaan jokaisen maan omia tarpeita. (Maa-seutu.fi, n.d.)

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman (jäljempänä maaseutuohjelma) tavoitteena on kasvun ja kehityksen tukeminen, sekä hyvinvoinnin luominen koko Suomelle. Maaseutuohjelman kautta on kuluvalle ohjelmakaudella ollut tarjolla rahoitusta yli kahdeksalla miljardilla eurolla ympäristön tilan tukemiseen, maaseudun elinkeinojen ja työllisyyden edistämiseen sekä harrastusmahdollisuuksien ja maaseudun elinvoiman luomiseen. Rahoituksen hyödyntäjiä ovat maatilojen lisäksi myös maaseudulla toimivat yritykset, kyläyhteisöt ja järjestöt. Maaseutuun sijoittamisen hyödyt näkyvät muun muassa puhtaampina vesistöinä, hyvinvoivina eläiminä ja laadukkaana ruokana. (Maa-seutu.fi, n.d.)

Maaseutuohjelma rahoittaa sekä kosteikkojen perustamista ei-tuotannollisella investointituella, että kosteikkojen hoitoa ympäristösopimuksen mukaisella korvauksella (Helliölä, 2019). Pääosa Suomen kosteikoista sijaitsee maa- ja metsätalousalueilla –

useimmiten siis yksityishenkilöiden omistamilla mailla. Paikallistasolla luonnon monimuotoisuuden ja kosteikkolajien elinmahdollisuuksien parantamiseen voidaan vaikuttaa maanomistajien maankäytön ratkaisuihin vaikuttamalla. Maanomistajien merkitys kokonaiskuvassa on suuri, sillä muilla ei ole juridista oikeutta päättää toisen maille suunnatuista toimenpiteistä. Kosteikon perustamiseen tarvitaan usein maansiirtokonetta, jolloin kosteikon perustamisen kustannukset kasvavat. Laajamittaisen, valtakunnallisen kosteikkotyön edellytyksenä on toimivat rahoituskanavat. (Maa- ja metsätalousministeriö, 2015; ks. myös Kotiseutukosteikko Life+, 2016a)

5.1 Ei-tuotannollinen investointituki

Ei-tuotannollinen investointituki täydentää ympäristökorvausjärjestelmää. Yksi maatalousympäristön hoidon tavoitteista on vähentää maatalouden tuotantotoiminnan vesistökuormitusta ja lisätä sekä luonnon monimuotoisuutta, että maisemallisia arvoja. Ei-tuotannollisella investointituella (jäljempänä ETI) tuetaan monivaikutteisten kosteikkojen perustamista sekä luonnoltaan arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivausta ja ai-
taamista. ETI-tuen ehtona on, että investoinnin jälkeen kohteelle tehdään ympäristökorvauksen mukainen hoitosopimus, jonka pituus kuluvalle ohjelmakaudella on ollut viisi vuotta. ETI-tuki on merkittävä rahoituslähde kosteikkojen perustamiselle, sillä kosteikkojen perustamisesta aiheutuu korkeita kustannuksia ja se on keino lisätä kosteikkojen määrää maatalousalueella -siis juuri siellä, mistä ne on pääosin kuivattukin. (Heliölä ym., 2019; ks. myös Manner-Suomen maatalouden kehittämisohjelma 2014-2020, 2019)

5.1.1 Ehdot

ETI-tuen avulla voidaan perustaa kosteikkoja, pienten kosteikkojen ketjuja, kosteikkomaisia tulva-alueita ja -tasanteita. Kosteikot sekä tulva-alueet tulee perustaa ensisijaisesti patoamalla luontaisesti kosteikoille sopiville paikoille, joita ovat esimerkiksi pelto-
maan notkot ja painanteet, herkästi tulvivat niityt ja pellot sekä pengerrytyt kuivatus-
alueet. Tuen mukaiseen alueeseen kuuluvat myös tarpeenmukaiset suoja-alueet. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020, 2019)

Kosteikko tulee perustaa paikkaan, jossa kosteikon yläpuolisesta valuma-alueesta on peltoa yli 10 %. Vesiensuojelukosteikossa kosteikon kokonaispinta-alan on oltava vähintään 0,5 % yläpuolisen valuma-alueen pinta-alasta. Ehdoista on mahdollista poiketa, mikäli kyseessä on paikallisesti hyvin suuri maatalouden ravinnekuormitus, suojavyöhyke, luonnon monimuotoisuus- tai kosteikkoyleissuunnitelmissa esitetty kohde tai kohde, jonka ELY-keskus katsoo tehokkaaksi maatalouden vesiensuojelun tai monimuotoisuuden edistämisen vuoksi. Myös monimuotoisuutta edistävä kosteikko voi olla edellä kerrottua pienempi, mikäli sen perustamisella monipuolistetaan merkittävästi maatalousympäristöjä alueilla, joissa ei ole kosteita elinympäristöjä. Investoinnilla täytyy kuitenkin olla edellytys edistää maatalouden vesistökuormituksen vähentämiseen ja/tai luonnoltaan yksipuolisen maatalousalueen elinympäristöjen monimuotoisuuden lisäämiseen. Vesiensuojelun ja luonnon monimuotoisuuden edistämisen lisäksi ETI-tuella perustettu kosteikko voi toimia myös kasteluveden varastona, luonnonravintoon perustuvana

kalan- tai ravunkasvatuspaikkana sekä virkistyskäytössä. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020, 2019)

ETI-tukea on mahdollista saada hehtaariperusteisesti investoinnin tukipäätöksessä määritellylle pinta-alalle toteutuneiden kustannusten perusteella, kuitenkin enintään tukipäätöksessä toimenpiteelle määritellyn maksimikorvauksen suuruisena. Tuki voidaan tietyissä tapauksissa myöntää myös kertakorvauksena. Tuensaajan tulee olla aktiiviviljelijä, rekisteröity yhdistys tai vesioikeudellinen yhteisö. Tukikelpoisiksi kustannuksiksi huomioidaan toimenpiteestä aiheutuvat suunnittelu- ja perustamiskustannukset. Piennille, 0,3-0,5 hehtaarin kokoisille kosteikoille ETI-korvaus on kiinteä, enintään 3225 euroa/kohde (taulukko 1). Puolta hehtaaria suuremmille kosteikoille investointituki on enintään 11669 euroa/hehtaari. Tukea ei voida myöntää kosteikolle, jonka pääasiallinen vesistökuormitus tulee muualta, kuin peltoalueelta. Toimenpiteellä ei voida myöskään rahoittaa investointeja, joiden tavoitteena on kastelualtaan, järven tai lammen muodostuminen. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020, 2019)

Taulukko 1 Kosteikon koon vaikutus ETI-korvaukseen

Kosteikon pinta-ala (ha)	ETI-korvaus (€)
<0.3	0
0,3-0,5	3225
> 0,5	enintään 11 669/ha

5.1.2 Tuen haku

ETI-tuen haku pyritään toteuttamaan kerran vuodessa. Tukikelpoisuuskrityereillä tarkistetaan tuensaajan kelpoisuus, investointi täyttää 0,3 hehtaarin minimikoon vaatimuksen, kohde on tuensaajan hallinnoima, mahdolliset tarvittavat luvat löytyvät ja että kohde on toimenpiteen tavoitteiden (vesistökuormituksen vähentämisen tai luonnon monimuotoisuuden lisäämisen) kannalta tarkoituksenmukainen. Tukihakemukseen liitetään mukaan investoinnin toteutussuunnitelma, josta tarkistetaan suunnitelman toteuttamiskelpoisuus, sekä onko esitettyjen toimenpiteiden kustannukset hyväksyttäviä. Näiden kriteerien tarkastelun läpäisseet hakemukset pisteytetään vielä valintakriteerein. Valintakriteereillä arvioidaan investoinnin odotettu ympäristöllinen vaikuttavuus. Näin varmistetaan, että tuettavalla kohteella on merkittävää investoinnin tavoitteiden mukaista vaikuttavuutta. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020, 2019)

Hakemukseen liitettävässä suunnitelmassa tulee esitellä kohdeala, työsuunnitelma ja investoinnista aiheutuvat kustannukset. Tukikäsitelyssä päätetään hehtaarikohtainen enimmäiskorvaustaso. Tuen hakuvaiheessa voi olla vaikea määrittää kosteikkohankkeen tarkkaa pinta-alaa, johon sisältyy myös tarpeelliset reuna-alueet, joiden lopullinen koko voi määriytyä vasta toimenpiteen toteutuksen yhteydessä. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020, 2019)

Investointi tulee toteuttaa kahden vuoden kuluessa myönteisen päätöksen saamisesta. Kosteikon valmistuttua kohteen hoidosta tulee solmia viisivuotinen Kosteikkojen hoito -toimen mukainen ympäristösopimus. ETI-tuki maksetaan jälkikäteen toteutuneiden kustannuksien mukaisesti. Maksuhakemus tarkastetaan, jolloin kosteikon pinta-ala tulee todentaa joko GPS-laitteella, paikan päällä tai muussa vaiheessa toimenpiteen toteutusta. Kaksinkertaisen maksuhyödyn saamisen estämiseksi ETI-tukea ei voida osoittaa kohteelle, jonka perustaminen on aloitettu ennen myönteisen tukipäätöksen saamista, tai kohteelle, jota tuetaan muulla rahoituksella. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020, 2019)

5.2 Ympäristösopimus

Ympäristösopimukset ovat ympäristösitoumuksesta erillisiä viisivuotisia sopimuksia, jotka kattavat kosteikkojen hoidon, maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoidon. Ympäristösopimukset ovat lohkokohtaisia hoitosopimuksia, joita voidaan tehdä peltojen ulkopuolisiin kohteisiin maatalouden vesiensuojelun ja maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman edistämiseksi. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020, 2019; ks. myös Heliölä, 2019)

ETI-tuella on edistetty merkittävästi Ympäristökorvaukseen sisältyvien ympäristösopimusten käyttöönottoa. Kosteikkoinvestointiin ETI-tuen saamisen edellytyksenä on, että investoinnin valmistuttua alueen hoitoa jatketaan ympäristösopimuksen mukaisesti. Tällä varmistetaan investoinnilla saavutetun ympäristöhyödyn jatkuvuus. Kosteikkojen hoito -sopimukset tukevat kansallisen riistataloudellisen kosteikkostrategian täytännönpanoa. (Heliölä ym., 2019)

Kosteikon hoitoimenpiteet toteutetaan ennalta hyväksytyt hoitosuunnitelman mukaisesti. Hoitosuunnitelman tulee olla ympäristösopimuksen tavoitteiden mukainen. Kosteikon hoitotoimenpiteitä voivat olla muun muassa lietteen poisto, saostusaineiden poisto tai lisäys, patojen ja uomien hoitotoimet sekä kasvillisuuden niitto ja kasvijätteen poiskorjuu. Kosteikon hoidon mukaista sopimusaluetta on mahdollista laiduntaa, kun se ei aiheuta haittaa luonnon monimuotoisuudelle tai vesiensuojelulle. Luonnonmukaistettuja uomia voidaan hoitaa huolehtimalla veden virtaamaa hidastavista rakenteista (pohjapadoista ja eroosiosuojauksista), sekä uoman reuna-alueiden kasvillisuuden säilymisestä. Tulvatasanteilla huolehditaan avoimuudesta ja tarvittaessa poistetaan kasvillisuutta tai ylimääräistä maa-ainesta. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020, 2019)

Kosteikon hoidosta on pidettävä hoitopäiväkirjaa. Hoitosuunnitelmaan ei hyväksytä toimenpiteitä, joiden voidaan olettaa aiheuttavan haittaa toimenpidealueen ulkopuolella olevalle maatalousmaalle, ympäristölle tai eliölajeille. Ympäristösopimuksen tekeminen ei edellytä ympäristösitoumuksen voimassaoloa. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020, 2019)

Kosteikon hoidosta maksetaan korvausta hehtaariperusteisesti kerran vuodessa, sopimuksen mukaisen viiden vuoden ajan. Tuensaajan tulee olla aktiiviviljelijä, rekisteröity yhdistys tai vesioikeudellinen yhteisö. Kosteikon hoidosta aiheutuvia kustannuksia aiheutuu muun muassa kosteikon hoidon suunnittelusta ja hoitosuunnitelman

teettämisestä. Kustannuksia tulee myös pato- ja pengerrakenteiden tarkastuksesta ja kunnossapidosta sekä esimerkiksi lietteen poistosta tai kosteikon reuna-alueen kasvillisuuden niitosta. Ympäristösopimuksen mukainen korvaus kosteikkojen hoidosta on 450 euroa hehtaarilta vuodessa. Korvauskelpoiseksi alaksi katsotaan sopimusalueeseen kuuluvien kosteikkojen, tulva-alueiden ja kunnostettujen uomien lisäksi niiden hoidon kannalta riittävät suoja-alueet. (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020, 2019)

5.3 Ohjelmakauden 2014-2020 kosteikkohankkeet

Heliölän ym. (2019) mukaan ETI-tuki on merkityksellisin hankemuotoinen toimenpide luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi. Kuluvalle ohjelmakaudella (2014-2020) rahoitetut ETI-hankkeet ovat painottuneet kappalemäärältään lievästi, mutta euromäärältään vahvasti kosteikkojen perustamiseen: tuen maksatuksesta noin 70 % on kohdistunut juuri kosteikkojen perustamiseen. Tällä ohjelmakaudella ETI-tuettuja hankkeita on ollut 288, joista 152 koski perinnebiotooppien alkuraivausta sekä aitaamista ja 136 kosteikkojen rakentamista.

ETI-tuen suosiosta kertoo se, että kuluvalle ohjelmakaudelle budjetoitu raha sidottiin kokonaisuudessaan jo vuoden 2017 loppuun mennessä, eikä uusia hankkeita ei ole voitu tämän jälkeen rahoittaa. Vuosien 2016-2017 ETI-tukihakemukset arvioitiin keskitetysti ja vain kaikkein vaikuttavimmiksi arvioidut hankkeet rahoitettiin (noin kaksi kolmasosaa hakemuksista). (Heliölä ym., 2019)

ETI-hankkeiden kokonaisrahoitus, kuusi miljoonaa euroa, on useaan muuhun tukeen verrattuna pieni, mutta sillä on merkittävä rooli maatalousalueelle erittäin tärkeiden luontotyyppien suojelussa. Tuen avulla perustetut kosteikot hyödyttävät erityisesti riista- ja vesilintuja, mutta niistä saa apua myös muu maatalousalueen linnusto. Tuen tarpeellisuutta kuvaa se, että laadukkaita hakemuksia tuli selvästi enemmän kuin niitä voitiin rahoittaa. Vaikka ETI-hankkeiden toteutuspinna-ala on valtakunnallisesti tarkasteltuna melko pieni, sillä on merkittävä vaikutus maatalousalueiden taantuneelle kosteikkolajistolle. (Heliölä ym., 2019)

Ympäristösopimusten myötä maatalousalueiden kosteikkojen hoito on toinen Manner-Suomen maaseutuohjelman monimuotoisuusvaikutuksiltaan merkittävimmistä toimenpiteistä. Kosteikkojen hoitosopimusten pinta-ala on kasvanut koko ohjelmakauden ajan. Vuonna 2018 kuluvalle ohjelmakauden tavoitepinta-alasta (1100 hehtaaria) oli saavutettu 92 prosenttia (Taulukko 2.). Uusimmat kosteikkoinvestoinnin eivät ole vielä mukana lasketussa alassa, joten tavoite pinta-ala saavutetaan, kun ne siirtyvät hoitosopimusten piiriin. (Heliölä ym., 2019)

Vuosi	Sopimusten määrä	Toteutuma hehtaareina	Osuus pinta-alatavoitteesta (%)	Myönnettyt tukieurot (€)
2015	208	754	69	340 000

2016	246	842	77	380 000
2017	274	903	82	420 000
2018	327	1009	92	450 000

Taulukko 2 Kosteikkojen hoitosopimusten kehitys ohjelmakaudella 2014-2020 (Heliölä ym., 2019)

Ympäristökorvauksen vaikuttavuutta parannettiin edellisestä ohjelmakaudesta muuttamalla muun muassa kosteikkojen hoidon ympäristösopimusten korvaustasot kiinteiksi, kun ne aiemmin käsiteltiin kustannusperusteisesti. Tämän on huomattu lisänneen toimenpiteiden suosiota ja käyttöönottoa. Sekä ETI-hankkeiden että kosteikkojen hoitosopimusten osalta rahoitus on pysynyt kuluvalle ohjelmakaudella vakaana ja toteutusala kasvusuuntaisena. Toimenpiteet ovat olleet suosittuja ja merkittäviä luonnon monimuotoisuuden kannalta. (Heliölä ym., 2019)

5.4 Tulevan ohjelmakauden valmistelu

Euroopan unionin yhteisen maatalous- ja maaseutupolitiikan (jäljempänä CAP) tulevan kuusivuotisen rahoituskauden valmistelu on ollut käynnissä vuodesta 2018 asti. Tulevan maatalouspolitiikan tavoitteet ovat ”edistää älykästä, kestävästä ja monipuolista maatalousalaa, jolla varmistetaan elintarviketurva, tukea ympäristönhoitoa ja ilmastotoimia ja edistää EU:n ympäristö- ja ilmastotavoitteita sekä lujittaa maaseutualueiden sosioekonomista rakennetta.” (Pohjala, 2020, s.4)

EU-maiden johtajat pyrkivät sopimaan siitä, kuinka paljon euroja ohjataan tulevalle kaudella muun muassa maataloudelle, aluekehitykselle, tutkimukselle, maahanmuutolle, puolustukseen ja ilmastotoimiin. Suomi on tavoitellut 10 miljardin euron lisäystä komission ehdotukseen maaseudun kehittämistuista. Kokonaisuudessaan maataloudelle ohjattujen tukien euromäärä on komission ehdotuksissa ollut noin 14 prosenttia kuluva ohjelmakautta pienempi. (Pohjala, 2020, s.4)

Suomessa CAP-uudistuksen valmisteluun on asetettu oma maatalous- ja maaseutupolitiikan uudistamisen valmistelun strategiaryhmä. Maa- ja metsätalousministeriö on järjestänyt työpajoja ja kuulemistilaisuuksia, joilla taataan sidosryhmien näkemysten kuuleminen, ja joilla voidaan osallistaa alan toimijoita työryhmälle asetetun tehtäväalueen valmistelussa. (Maa- ja metsätalousministeriö, 2018)

Maaliskuussa 2019 järjestetyn Maatalousluonnon monimuotoisuuden edistäminen -työpajan yhteenvedosta selviää, että työpajassa on korostettu monivaikutteisten kosteikkojen merkitystä maatalousluonnon monimuotoisuudelle. Sekä vesiensuojelun että luonnon monimuotoisuuden kannalta kosteikkojen perustaminen ja hoito on tavoiteltavaa. Työpajassa ehdotetaan, että kosteikkojen perustamisen tavoite voisi painottua vesiensuojelun sijasta yhä enemmän luonnon monimuotoisuuteen. Yhteenvedossa todetaan, että lähes joka tilalta löytyy potentiaalisia kohteita kosteikolle ja että jokaisella valuma-alueella pitäisi olla veden kulkua ylläpitävää kosteikkoalaa. Työpaja ehdottaa tavoitteeksi 100 uutta kohdetta joka vuosi eli 700 kosteikkoa rahoituskauden aikana. Työpajassa esitettiin myös toivomus maa- ja metsätalouden yhteistyön tiivistämisestä valuma-aluekohtaisen vesitalouden järjestämiseksi. Samoin sopimusprosesseja

kosteikkojen hoidon osalta toivottiin helpommaksi. Pellolle perustetun kosteikon aiempien tukien takaisinperintä ehdotetaan poistettavaksi. Erityisesti kosteikoille räätälöityä neuvontaa toivottiin lisää. (Schulman, 2019)

Työpajassa tuotiin vahvasti esille riistalintujen ja muun kosteikkoalueen linnuston elinympäristöjen turvaamistarve. Erityisen kannattavina toimenpiteinä maatalousympäristöissä mainittiin kosteikot ja uomat, luonnonlaitumet ja rantalaitumet, riistapellot, monimuotoisuuspellot ja -kaistat, talviaikainen kasvipeitteisyys, kerääjäkasvit, viljelykierto ja nurmi. Valintaperusteissa voitaisiin pisteyttää hakemukset monimuotoisuusarvojen perusteella, vaikka kohteella ei olisikaan vesiensuojeluarvoa. Joustavilla tukiehdolla saadaan paljon hakemuksia, joista 700 parasta rahoitettaisiin. (Schulman, 2019)

Kokonaisuudessaan kosteikkohankkeille tulisi osoittaa enemmän rahoitusta. Hyödyt tulevat parhaiten näkyviksi, kun kosteikkohankkeiden pinta-alaa on tarpeeksi. Esimerkiksi patoamalla perustetut kosteikot ovat edullisempia rakentaa. Ne ovat myös luonnonmukaisempia kuin kaivetut kosteikot. Samoin uomien palauttamista luonnontilaan ja purojen kunnostuksia voitaisiin painottaa edullisempina vesiluonnon monimuotoisuustoimenpiteinä. Kun rahaa hankkeisiin on riittävästi, tuloksia tulee varmasti. (Schulman, 2019)

6 TUTKIMUS

Opinnäytetyön perustana tehdyn kyselytutkimuksen tarkoituksena oli tutkia kuluvalle ohjelmakaudella kosteikkohankkeille ei-tuotannollista investointitukea hakeneita tiloja. Kohderyhmäksi valikoitui juuri kuluva ohjelmakausi, jotta selviäisi ei-tuotannollisella investointituella perustettujen kosteikkojen nykytilanne. Nykytilanne on tärkeä tuntea, jotta voidaan pohtia kosteikkotyön tulevaisuuden näkymää ja ei-tuotannollisen investointituen kehittämistarvetta.

Aineiston keruumenetelmäksi valikoitui sähköinen kyselytutkimus. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisella, eli laadullisella menetelmällä. Kyselyllä pyrittiin selvittämään millaiset tilat ovat hyödyntäneet kosteikkotukia ja mitkä asiat ovat motivoineet perustamaan kosteikon. Kysymykset käsittelivät tukea hakeneen viljelijän, yhdistyksen tai vesioikeudellisen yhteisön taustatietoja, kosteikkoa, jolle tuki oli haettu, kosteikon tarkoitusta, tiedon ja neuvonnan tarvetta kosteikkohankkeissa, ei-tuotannollisen investointituen tukiehtoja ja tuen hakemista. Lisäksi vastaajat saivat antaa avointa palautetta, millä tavoin tukiehtoja tulisi heidän mielestään päivittää. Metsästäjäliitto metsästäjien edunvalvojana haluaa olla edistämässä monivaikutteisten kosteikkojen rakentamista sekä hoitoa ja täten turvata riistalajien elinympäristöjä, elvyttää taantuneita riistakantoja ja olla mahdollistamassa vastuullista metsästäystä myös tulevaisuudessa. Opinnäytetyön tuloksia on mahdollista hyödyntää seuraavan tukikauden kosteikkoa koskevien tukien ehtoja päivitettäessä.

Tutkimus ei-tuotannollisen investointituen käytöstä kosteikkohankkeissa toteutettiin sähköisenä kyselytutkimuksena Webropol-alustalla. Metsästäjäliitto tarjosi vastaajien kesken arvottavaksi riistakameran motivoidakseen potentiaalisia vastaajia ottamaan

osaa kyselyyn. Metsästäjäliitto auttoi myös kyselyn jakamisessa tarjoamalla kosteikko-kyselylle ilmoitustilaa Jahti-lehden 1/2020 numerossa sekä jakamalla kosteikkokyselyn internet-linkkiä myös sosiaalisen median kanavissaan. Tämän lisäksi linkki kyselyyn lähetettiin myös Hämeen Ammattikorkeakoulun Mustialan kampuksen opiskelijoille sähköpostilla. Opiskelijoista löytyy paljon viljelijöitä sekä viljelijäperheeseen kuuluvia, joista osalla on saattanut olla kosteikkohanke tekeillä. Ruokavirastolta haettiin tiedonluovutuslupa, jonka myötä saatiin viljelijöiden, rekisteröityjen yhdistysten ja vesioikeudellisten yhteisöjen yhteystietoja. Näille tahoille lähetettiin sähköpostilla kyselylinkki saatteineen. Luonnollisten henkilöiden osalta Ruokaviraston luovuttamat yhteystiedot olivat kaikilta, jotka olivat antaneet Ruokavirastolle suoramarkkinointiluvan, tukityyppiä rajoittamatta. Muiden kuin luonnollisten henkilöiden osalta (esimerkiksi yhtymät, osakeyhtiöt ja rekisteröidyt yhdistykset) yhteystiedot pystyttiin rajaamaan juuri kosteikkotukia hakeneisiin tahoihin. Ruokavirastolta saatujen yhteystietojen määrä oli 52 kappaletta. Ei-tuotannollista investointitukea kosteikkohankkeeseen oli kuitenkin kuluvalle ohjelmakaudella jaettu 136 taholle, joten Jahti-lehden tarjoama laajempi levikki oli tarpeen.

Kysely toteutettiin helmikuun ja huhtikuun 2020 välisenä aikana. Vastauksia saatiin 125 kappaletta. Kyselyn kohderyhmää ei rajattu vastauksista tarkemmin ja kyselyn tuloksista selvisikin, että kyselyyn on vastannut myös tahoja, jotka vasta suunnittelivat kosteikkohanketta tai olivat rakentaneet kosteikon muulla kuin ei-tuotannollisella investointituella. Nämäkin vastaukset olivat kuitenkin hyviä ja vastasivat osittain kyselyn pääkysymyksiin, joten ne otettiin huomioon tuloksissa.

Kyselyn osalta kysymykset jaoteltiin kolmeen osaan: taustatietoihin, kyselyn kohteena olevaan kosteikkoon sekä ei-tuotannolliseen investointitukeen. Taustatiedoilla selvitettiin vastausta kysymykseen millaiset tilat ovat käyttäneet kosteikkotukea hyödykseen. Kosteikko-osiossa tiedusteltiin tarkemmin suunnitellusta tai perustetusta kosteikosta ja kosteikon perustamisen motiiveista. Viimeisessä osiossa selvitettiin muun muassa ei-tuotannollisen investointituen houkuttelevuutta, tuenhakua ja tukiehtoja sekä tiedonsaannin tarvetta. Kysymyksiin saatiin suunnitteluvaiheessa kommentteja Metsästäjäliiton verkostojen kautta kosteikkoasiantuntijalta.

Kyselyjen aineistosta muodostettiin graafeja. Myös keskiarvoja ja ristiintaulukointia tehtiin. Aineistosta pyrittiin löytämään yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Sanallisten vastausten osalta tehtiin laadullista sisällönanalyysiä ja suoria vastauksia nostettiin osittain esille tulosten analysoinnin rinnalla kappaleiden väliin.

7 TULOKSET

Kyselyyn saatiin 125 vastausta. Suurin osa vastauksista (106 kappaletta) saatiin Jahti-lehden ilmoituksen ja Mustialan opiskelijoille lähetetyn sähköpostin kautta. Ruokavirastolta saadusta 52 yhteystiedosta kyselyyn vastasi 19 tahoja. Vastausprosentiksi Ruokavirastolta saaduista yhteystiedoista tuli 37%.

Kyselyn seurannasta kuitenkin selviää, että kyselyn julkista linkkiä oli avattu jopa 1481 kertaa (taulukko 3.). Kysely on selvästi herättänyt huomiota. On mahdollista, että

riistakameran arvonta on motivoinut avaamaan kyselylomakkeen internet linkin tai mahdollisesti kosteikkotuet on yleisesti tällä hetkellä kiinnostava aihe. Kyselyyn vastaaminen oli aloitettu jopa 329 kertaa, josta 63% oli kuitenkin jäänyt kesken. Todennäköisesti osa niistä, jotka ovat aloittaneet vastaamisen, ovat kyselyn edetessä huomanneet sen käsittelevän juuri ei-tuotannollista investointitukea, eikä esimerkiksi yleistä kiinnostusta kosteikkoja kohtaan tai muita kosteikkojen perustamisen rahoitusinstrumentteja, jolloin vastaaminen on jätetty kesken. Kaikkiaan 1481 kyselyn avauskerrasta vain 8 prosenttia (n=125) johti lopulliseen vastaukseen.

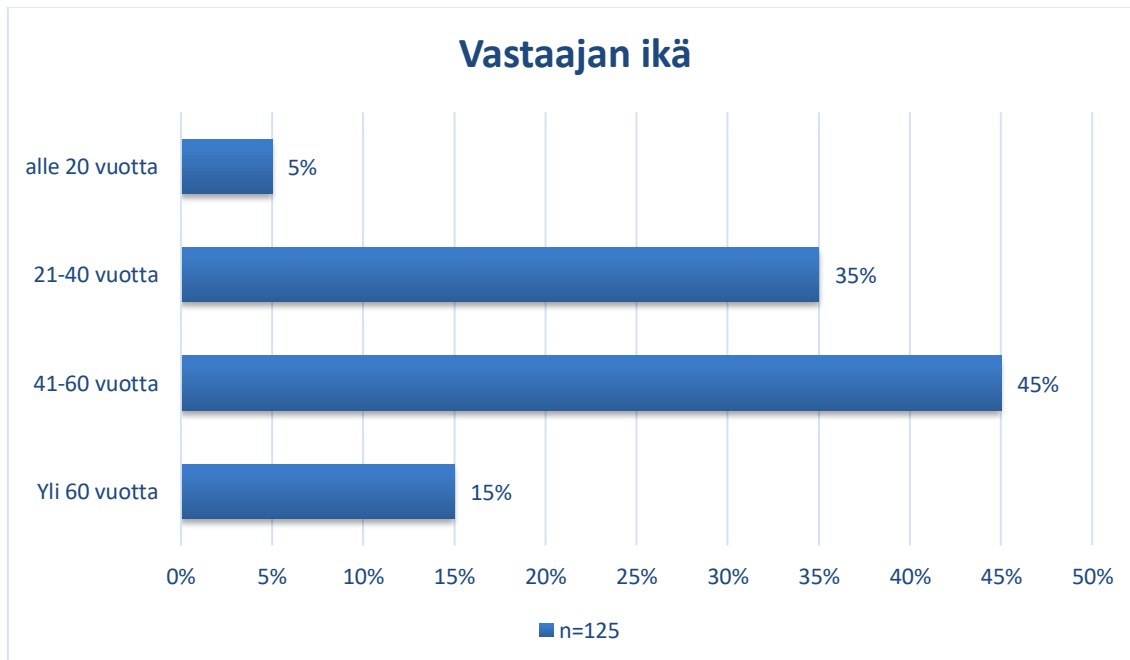
Taulukko 3 Kyselyn kattavuus

	Kertoja yhteensä
Kysely avattu vastaajien toimesta	1481
Vastaaminen aloitettu	329
Vastattu kyselyyn	125

7.1 Tausta

Kyselyyn vastasi henkilöitä kaikista neljästä ikäluokasta (taulukko 4). Suurin osa vastaajista (80%) oli työkäisiä, 21-60- vuotiaita. Kaikista vastaajista (n=125) kuusi oli iältään alle 20-vuotiaita ja 19 iältään yli 60-vuotiaita.

Taulukko 4 Vastaajien ikäjakauma

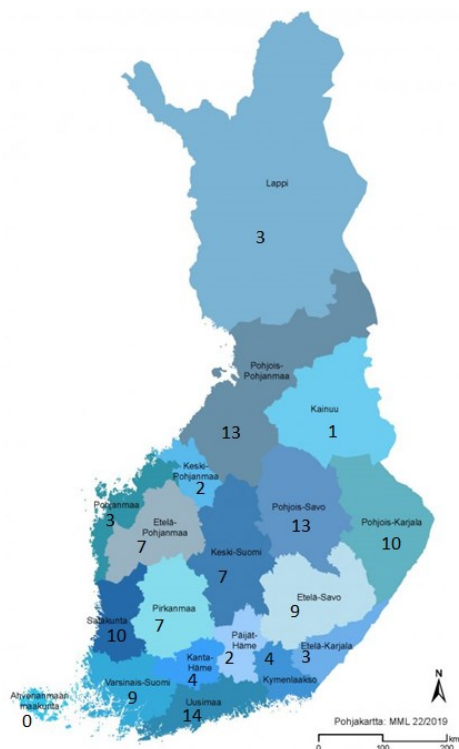

Vastaajat kattoivat maantieteellisesti lähes koko Suomen. Vastauksia saatiin kaikista maakunnista Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Eniten vastauksia tuli Uudeltamaalta (13%), Pohjois-Savosta ja Pohjois-Pohjanmaalta (11%) (kuva 2.).

Koska vastaajia oli osassa maakunnista vain muutamia, vastaajat jaettiin Aluehallintovirastojen mukaisesti kuuteen ryhmään maantieteellisen sijainnin perusteella, jotta

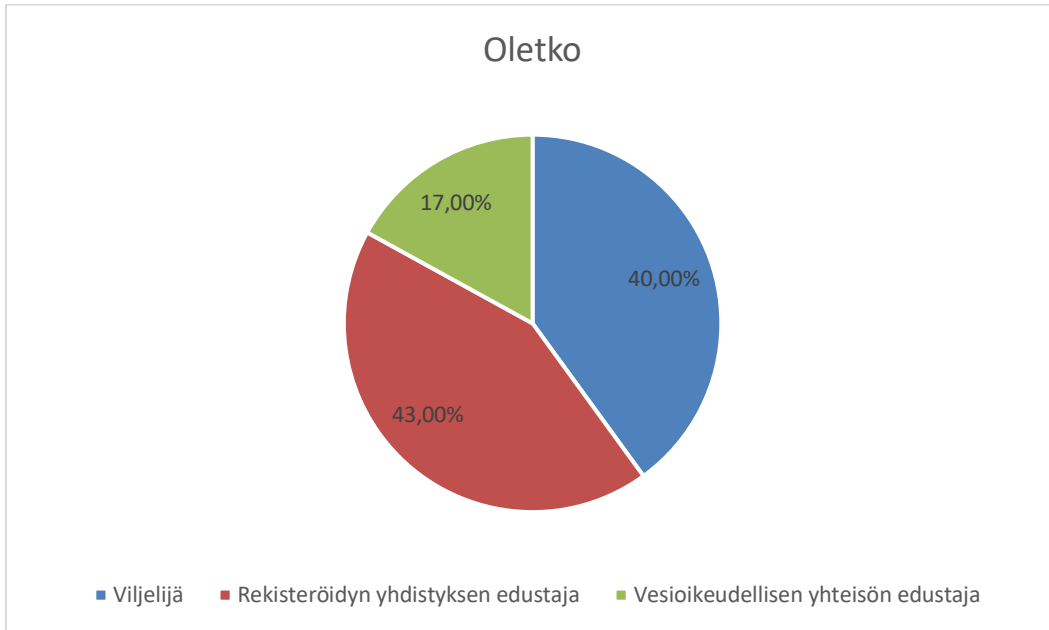
vastauksia olisi mahdollista yleistää. Vastaajat jakautuivat seuraavasti: Etelä-Suomi 27 vastaajaa, Itä-Suomi 32 vastaajaa, Lappi 3 vastaajaa, Lounais-Suomi 19 vastaajaa, Länsi- ja Sisä-Suomi 26 vastaajaa ja Pohjois-Suomi 14 vastaajaa. Laadukkaita ja tarpeenmukaisia vastauksia tuli kattavasti ympäri Suomen, sillä kaikilta kuudelta alueelta löytyi sekä viljelijöitä, että rekisteröidyn yhdistyksen ja vesioikeudellisen yhteisön edustajia. Samoin kohderyhmäämme kuuluvia, kosteikkoprojektin valmiiksi saaneita vastaajia löytyi kaikilta alueilta. Merkittäviä alueellisia eroavaisuuksia kyselyn aineistossa ei juurikaan löydetty.

Kuva 2 Vastaajien lukumäärät maakunnittain. Maakunnat (Varsinais-Suomen liitto n.d.).

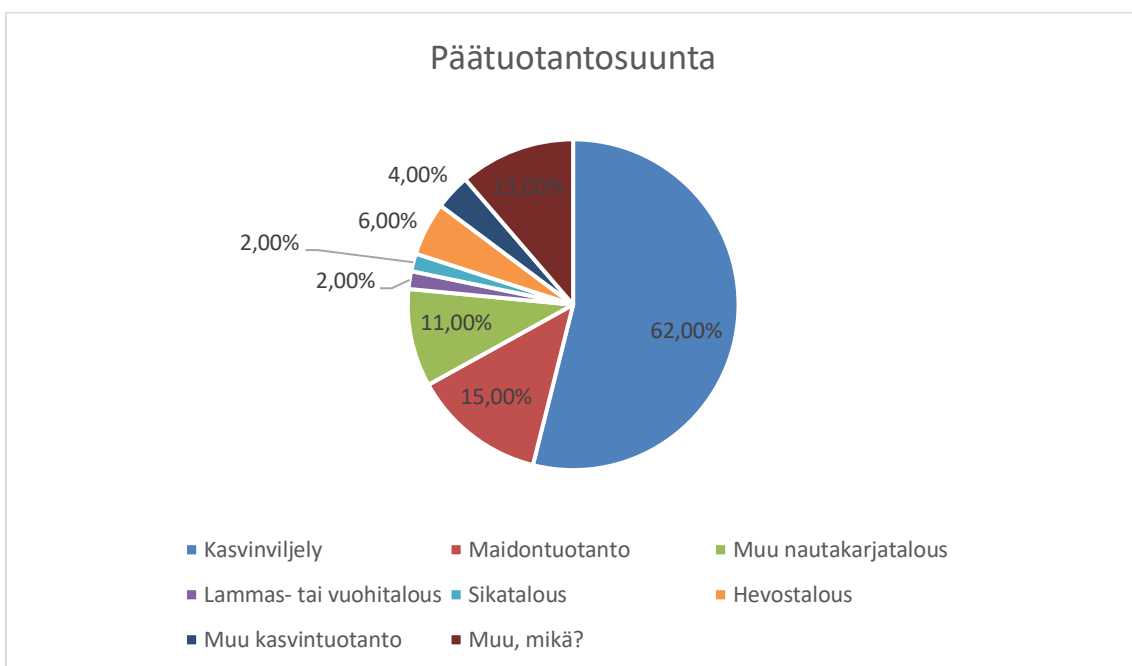
Vastaajista (n=117) löytyi kaikkia kolmea ammattiryhmää tai yhteisöä, jotka voivat hakea ei-tuotannollista investointitukea kosteikkohankkeeseen: viljelijöitä, rekisteröityneen yhdistyksen- sekä vesioikeudellisen yhteisön edustajia. Viljelijöitä (40%) ja rekisteröityneen yhdistyksen edustajia (43%) oli lähes yhtä paljon (taulukko 5.). Vastaajista 20 (17%) edusti vesioikeudellista yhteisöä. Kahdeksan vastaajaa eivät olleet vastanneet tähän kysymykseen lainkaan. Jälkikäteen ajateltuna tähän kysymykseen olisi voinut lisätä muu, mikä? -vaihtoehdon, jolloin myös näiden kahdeksan vastaajan taustoja olisi voinut analysoida.

Taulukko 5 Vastaajan edustama ammattiryhmä tai yhteisö

Taustatietoja kysyttäessä ”viljelijä” -vaihtoehdon valinneille avautui kyselyssä lisäkysymyksiä tuotantosuunnasta ja tilan koosta. Suurin osa vastaajista (61%) vastaajista ilmoitti päätuotantosuunnakseen kasvinviljelyn (taulukko 6.). Vastauksia saatiin kuitenkin kaikista tuotantosuunnista ja kuusi vastaajaa olivat kertoneet tuotantosuunnakseen muun kuin esillä olevat vaihtoehdot. Muita tuotantosuuntia oli metsätalous (kaksi vastaajaa), mehiläistalous (yksi vastaaja) ja kaninlihan tuotanto (yksi vastaaja). Lisäksi yksi vastaaja kertoi olevansa maatalousalan työntekijä ja yksi vastaaja kertoi peltojensa olevan viherryttämistuen piirissä, jolloin varsinaista viljelytoimintaa ei ole.

Taulukko 6 Viljelijän päätuotantosuunta

Viidennen kysymyksen kohdalla vaikuttaa käyneen jokin virhe kyselylomaketta tehtäessä, sillä kysymykseen ”onko maatalous sinulle pääasiallinen tulonlähde vai sivutulon lähde” ei ole tullut yhtäkään vastausta. Ilmeisesti kysymys on ollut piilotettuna valmiissa kyselylomakkeessa. Kysymys ei kuitenkaan ole oleellinen tutkimuksen pääkysymysten kannalta, joten päätelmät pystytään tekemään myös ilman tätä kysymystä.

Viljelijöille osoitettiin kysymys maatalousmaan pinta-alasta hehtaareina. Tiloja löytyi kaikista kokoluokista kahden hehtaarin kokoisesta tilasta aina 550 hehtaarin tilaan. Vastauksista voidaan päätellä, että kosteikkoja rakentavat kaiken kokoiset tilat ja kosteikkotyö kiinnostaa kaikkia maatalouden päätuotantosuuntia.

Viimeisenä taustatiedot-osion kysymyksenä oli harrastaako vastaaja metsästystä. Jopa 90% (n=112 vastaajaa) vastaajista kertoi harrastavansa metsästystä. Vain kolmellatoista (10%) vastaajalla metsästys ei kuulunut harrastuksiin. Vastaus korreloi kyselyn levityksen kanssa, sillä huomattavan suuri osa vastauksista tuli juuri Jahti-lehden ilmoituksen seurauksena, jonka levikkinä on suomalaiset metsästäjät.

7.2 Kosteikko

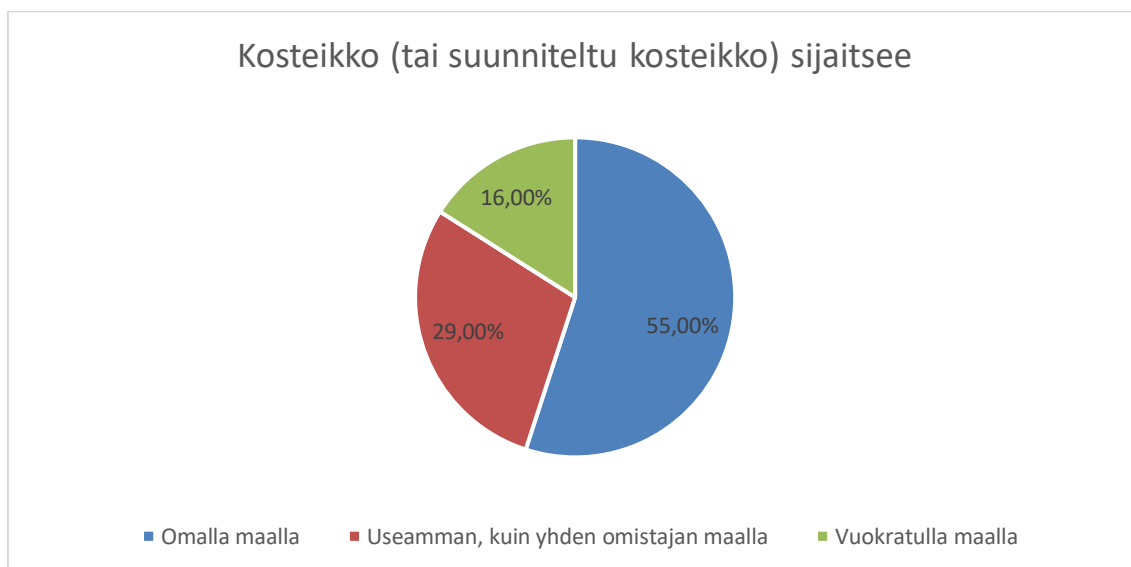
Kosteikkohankkeesta selvitettiin muun muassa kosteikon rakennusvaihetta vastaushetkellä. Lähes puolella vastaajista (48%) kosteikkoprojekti oli valmis (taulukko 7.). 44 vastaajaa (36%) ilmoittivat kosteikkoprojektin olevan vielä suunnitteilla. 4 vastaajaa kertoivat kosteikon perustamistöiden olevan aloitettuna ja yhtä moni oli keskeyttänyt kosteikkohankkeen rahoituksen puuttuessa. Yhdessätoista tapauksessa kosteikkohanketta ei ollut päätetty toteuttaa. Syyksi kerrottiin muun muassa erimielisyys maanomistajan kanssa, patoamisen vaikutukset veden nousuun pelloille ja kaivuulla toteutetun kosteikon suuret kustannukset sekä maantieteellisen sijainnin hankaluus saarella asumisen vuoksi. Kahdessa vastauksessa syytä ei tiedetty ja kahdessa tapauksessa kosteikosta vasta haaveiltiin. Yhdessä tapauksessa osakkaita ei vielä ollut tarpeeksi kosteikkoprojektin aloittamiseen.

Taulukko 7 Kosteikkohankkeen vaihe tällä hetkellä

Hieman yli puolella vastaajista kosteikot oli perustettu tai suunniteltu perustettavan omalle maalle (55% vastaajista). Lähes kolmannes (29%) vastaajista kertoi kosteikon olevan useamman, kuin yhden maanomistajan mailla. Vain 16% kertoi kosteikon sijaitsevan vuokratulla maalla (taulukko 8.). Viljelijöiden perustamat kosteikot sijaitsivat todennäköisimmin omalla maalla (81% vastaajista, jotka olivat viljelijöitä), kun vastaavasti rekisteröidyn yhdistyksen tai vesioikeudellisen yhteisön perustamat kosteikot sijaitsivat suunnilleen yhtä usein joko omalla, vuokratulla tai useamman kuin yhden maanomistajan maalla.

Taulukko 8 Kosteikon maanomistussuhde.

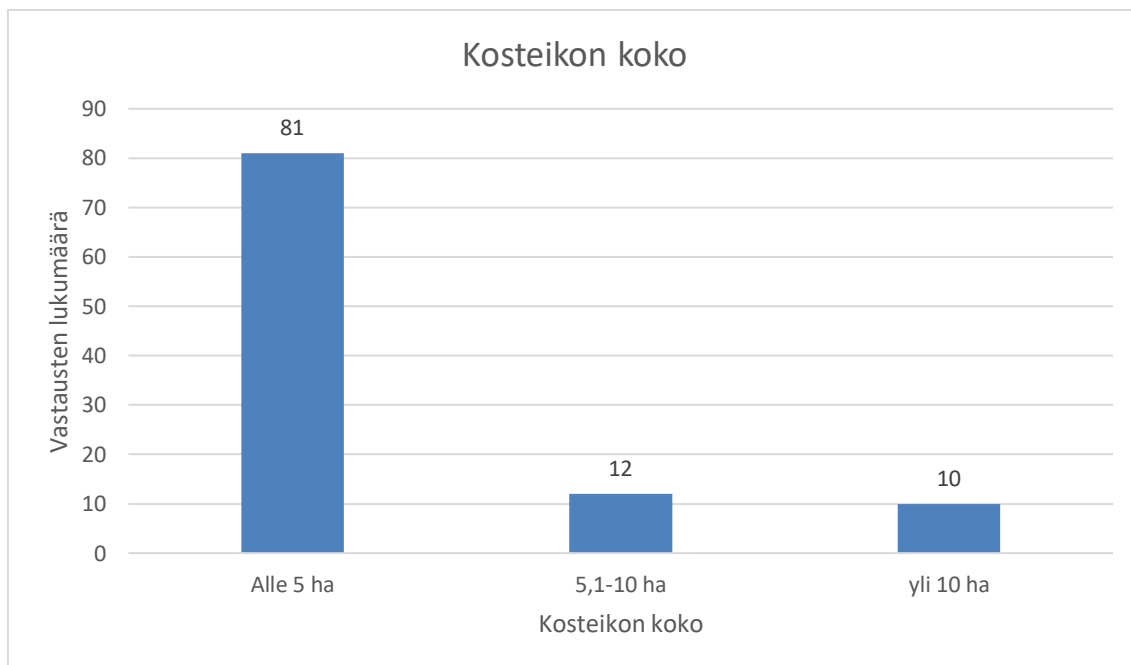

Kyselyn vastaajilta löytyi kaiken kokoisia kosteikoita. Kosteikon kokoa kysyttäessä tarkennettiin vielä kysymyksen koskevan sekä vesitetyn alueen että reunavyöhykkeiden yhteenlaskettua pinta-alaa. Pienimmät kosteikot olivat 0,02-0,025 hehtaaria, mikä ei täytä ei-tuotannollisten investointien kosteikon minimi pinta-alaa. Suurimmat kosteikot tai mahdollisesti kosteikkojen ketjut olivat monia kymmeniä hehtaareja, kuten esimerkiksi 20-70 hehtaaria. Suurin osa kosteikoista (79%) oli kuitenkin alle 5 hehtaarin kokoisia (taulukko 9.). Kuitenkin laskettaessa yhteen kaikkien alle 5 hehtaarin kosteikoiden pinta-alat summaksi tulee 168 hehtaaria kosteikoita. Isoja, yli 10 hehtaarin kosteikoita oli vastauksissa vain 10 kappaletta, mutta niiden yhteispinta-ala on yhteensä huimat 295 hehtaaria. Lukumäärältään monilla, mutta kooltaan pienillä kosteikoilla on hyviä paikallisia vaikutuksia, mutta isojen kymmenien hehtaarien kosteikoiden hyvät vaikutukset näkyvät paikallistason lisäksi myös laajemmassa mittakaavassa esimerkiksi lintujen muuttoreiteillä levähdyspaikkoina.

Pääosin suuria, yli 10 hehtaarin kosteikkoja olivat rakentaneet pinta-alaltaan suuret tilat sekä rekisteröidyt yhdistykset, joilla kosteikko sijaitsi usein vuokratulla tai useamman kuin yhden maanomistajan maalla. Jälkikäteen ajateltuna, väärinkäsitysten ehkäisemiseksi kyselyssä olisi pitänyt olla vielä tarkentava kysymys siitä, sijaitseeko kosteikko maatalous- vai metsätaloussympäristössä. Esimerkiksi pinta-alaltaan yli 60 hehtaarin kosteikko tuntuu mielestäni melko suurelta maataloussympäristöön, erityisesti, kun sama vastaaja ilmoitti maatalousmaan pinta-alaksi 5 hehtaaria. Voisiko kyse olla tässä

tapauksessa kosteikon osalta esimerkiksi metsätalousalueen kosteikosta tai turvetuotannosta poistetusta suoalueesta, joiden pinta-alat ovat tavallisesti monia kymmeniä hehtaareja.

Taulukko 9 Kosteikon koko.

Yli 70% vastaajista kertoi metsästysmahdollisuuksien parantamisen ja halun parantaa lintujen elinolosuhteita motiiviksi kosteikon perustamiseen (taulukko 10.). Vastaajat saivat valita useita vaihtoehtoja ja 123 vastaajalta tulikin yhteensä 405 valintaa, joten jokainen vastaaja on valinnut keskimäärin kolme vaihtoehtoa, mikä kuvastaa kosteikon perustamiselle olevan moniakin tärkeitä asioita, ja että kosteikoiden monet positiiviset vaikutukset tunnetaan. Lähes puolta vastaajista (45%) motivoi lähivesistöjen tilan parantaminen. 37% vastaajista kosteikon perustamista motivoi myös halu edistää maatalousluonnon monimuotoisuutta sekä kosteikon virkistyskäyttö. Ei-tuotannollisen investointien kertoivat motiivikseen vain 23 vastaajaa ja kosteikon hoito- sopimuksen mukaisen tuen kertoi motiivikseen 18 vastaajaa. Vastaajista 10% valitsi jokin muu, mikä? -kohdan.

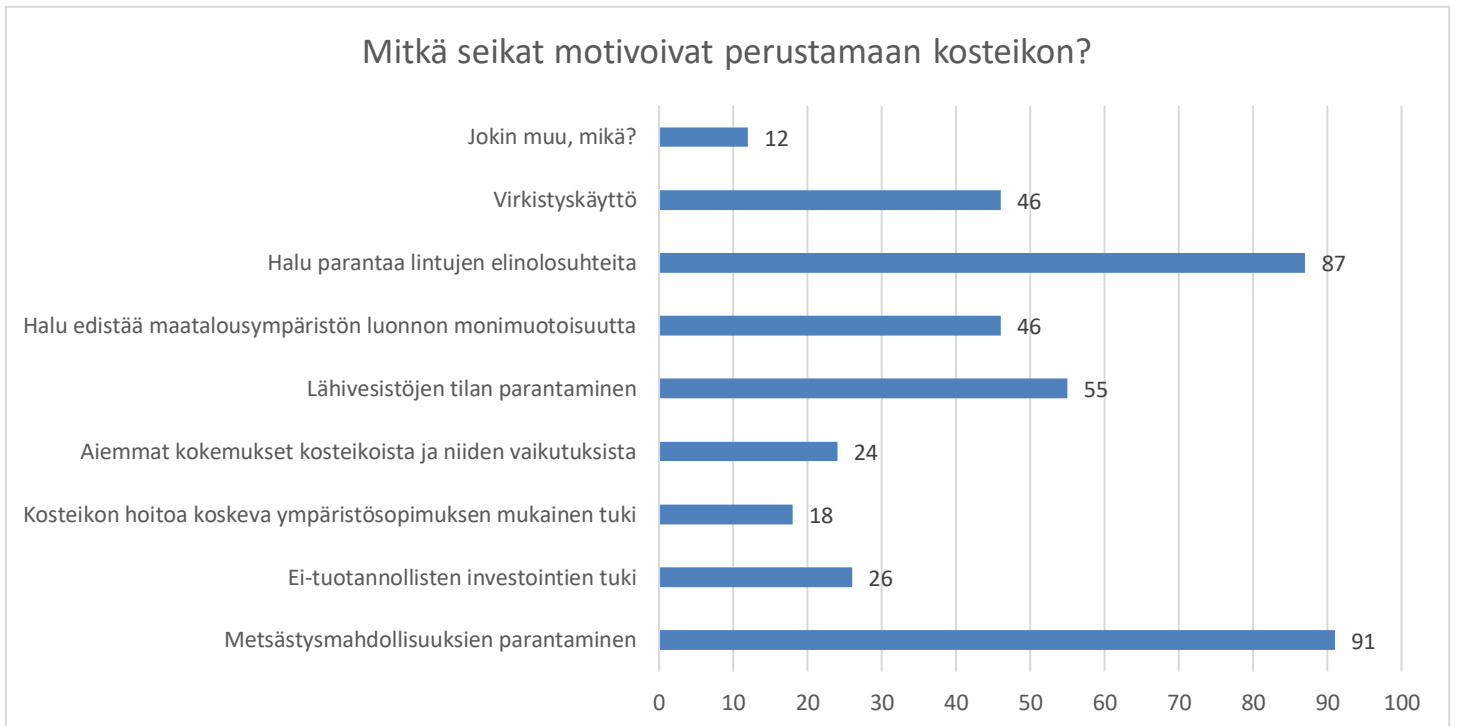
”Hieno uniikki alue säilytettävä.”

”Maiseman takia tein.”

”Peltojen ravinnevalumien hallinta, laidun karjan juotto.”

Jokin muu, mikä? -kohdan avoimen tekstikentän vastauksissa painottuvat erityisesti maisema-arvot sekä peltojen vesitalouden parantaminen ja ravinnekuormituksen vähentäminen. Kosteikon perustamisen motiivina oli kahdessa tapauksessa ollut myös peltojen kuivatustilan turvaaminen, jolloin kosteikko on hyödyttänyt konkreettisesti myös sen rakentajaa: kosteikon padosta hyötyy kuivattu peltoalue tai kostean pellon pintaa on voitu nostaa kosteikosta kaivetulla maa-aineksella. Yhdessä tapauksessa motiivina kosteikon perustamiselle toimi hankala naapuri aiemmalla metsästysalueella.

Taulukko 10 Kosteikon perustamiseen motivoineet seikat.

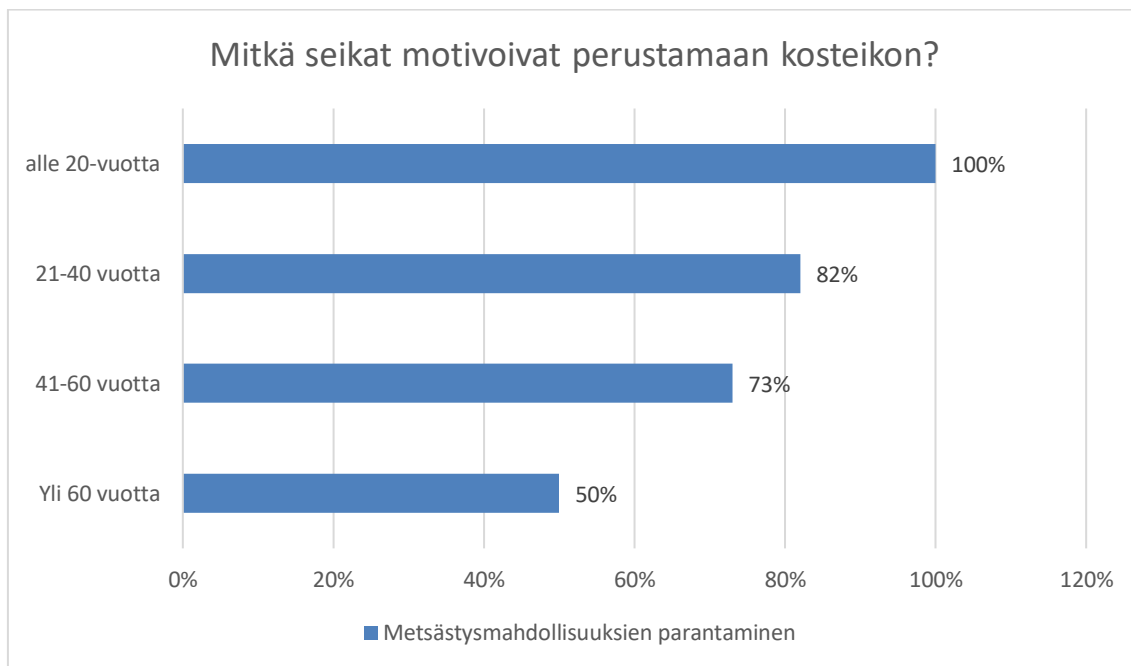

Vastaajat, jotka eivät harrastaneet metsästäystä kokivat suurimmaksi motivaatioksi kosteikon perustamiselle lähivesistöjen tilan parantamisen ja maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden edistämisen. Ei-metsästäville vastaajille kosteikon pääasiallinen tarkoitus oli suurimmalla osalla vastaajista vesistön ravinnekuorman vähentäminen.

Metsästäystä harrastavien vastaajien motiivina ja kosteikon pääasiallisena tarkoituksena toimi metsästysmahdollisuuksien ja lintujen elinolosuhteiden parantaminen. Vastauksista selviää myös, että aiemmin kuullut hyvät kokemukset kosteikoista ja niiden vaikutuksista vaikuttivat positiivisesti lähtökohtaisesti vain metsästävien vastaajien motiiveihin perustaa kosteikko. Todennäköisesti näkyvimät vaikutukset kosteikkoluontoon ovat juuri kosteikolla viihtyvät vesilinnut.

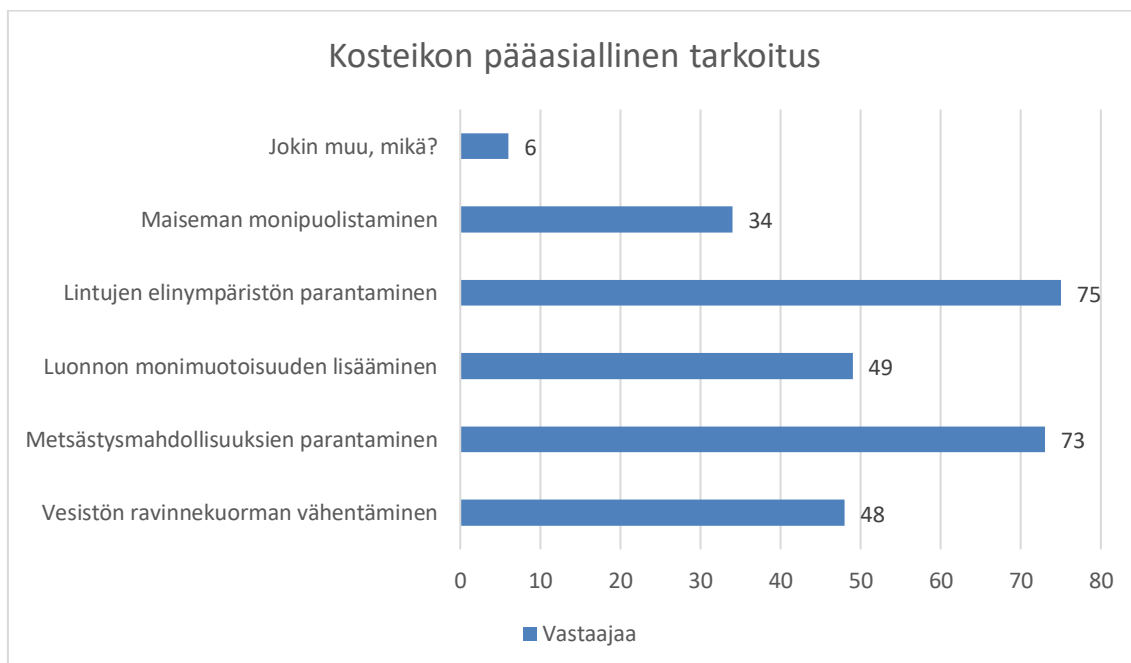
Myös vastaajien ikä vaikutti tuloksiin jonkin verran. Nuorimman ikäryhmän (alle 20 vuotta) edustajien motiivina kosteikon perustamiselle vaikutti olevan kaikkein yhtenäisimmin juuri metsästysmahdollisuuksien parantaminen. Mitä vanhemmaksi ikäryhmä meni, sitä moninaisempia syitä kosteikon perustamiseen löytyi. Kaikki alle 20-vuotiaat vastaajat olivat nimenneet kosteikon perustamisen motiiviksi metsästysmahdollisuuksien parantamisen. Yli 60-vuotiaista vastaajista enää puolet olivat valinneet metsästysmahdollisuuksien parantamisen motiivikseen perustaa kosteikon (taulukko 11). Yli 60-vuotiaille hieman parantuneita metsästysmahdollisuuksia suuremmaksi motiiviksi nousivat lähes identtisellä vastausten lukumäärällä lähivesistöjen tilan parantaminen ja halu parantaa lintujen elinympäristöjä.

Taulukko 11 Vastaajan iän vaikutus kosteikon perustamisen motiiveihin.

Jopa 61% vastaajista kertoi kosteikon pääasiallisen tarkoituksen olevan lintujen elinympäristön parantaminen ja yli puolet (59%) valitsivat metsästysmahdollisuuksien parantamisen kosteikon tarkoitukseksi (taulukko 12.). 37 prosentille kosteikon pääasiallinen tarkoitus oli vesistön ravinnekuorman väheneminen. Kuusi vastaajaa (5%) valitsi jokin muu, mikä? -kohdan ja avoimissa vastauksissa mainittiin kosteikon pääasiallisen tarkoituksen olevan peltojen kuivatuksen turvaaminen, kalankasvatus, pellon paremman viljelyn mahdollistaminen, laskeutusaltaana toimiminen sekä ojan virtauksen ja eroosion hillitseminen, virkistyskäyttö sekä peltojen vesitalouden parantaminen.

Taulukko 12 Kosteikon tarkoitus

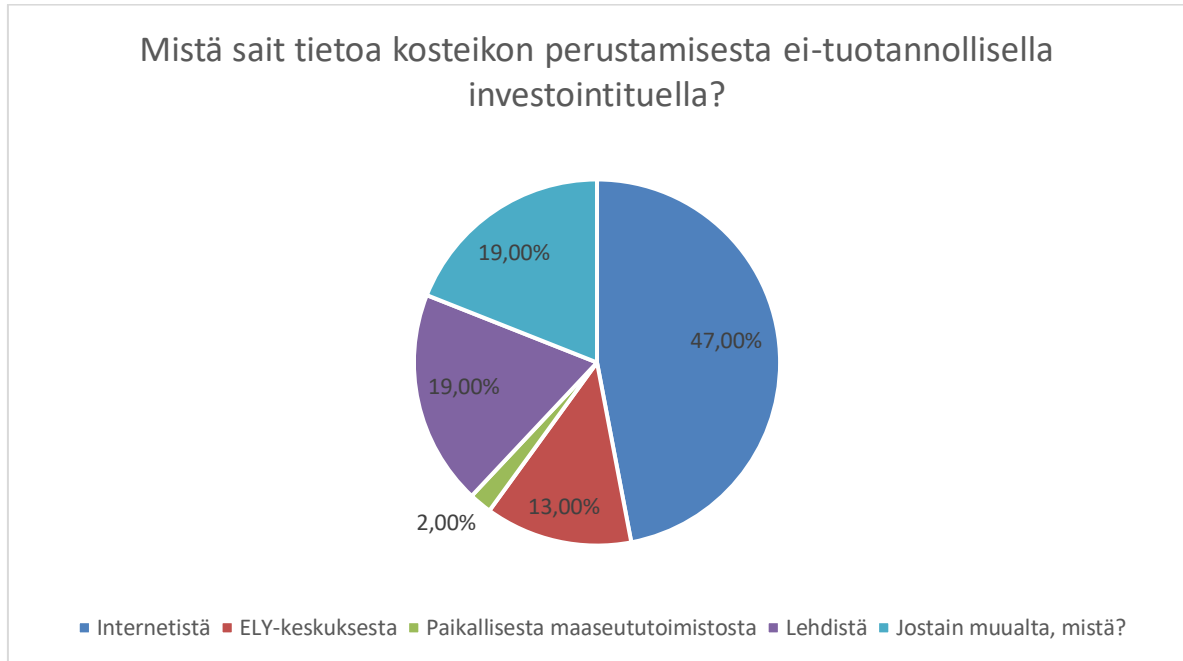

Kyselyssä tiedusteltiin myös tavoitetta ottaa kosteikko osaksi elinkeinotoimintaa. Vastauksista selviää, että 20% vastaajista suunnitteli kosteikkoa osaksi elinkeinotoimintaa. Sen sijaan valtaosa, 80% vastaajista (n=98) eivät tavoittele kosteikosta elinkeinotoimintaa, mikä kuvastaa halua rakentaa kosteikko juuri itselle ja omiin tarpeisiin sopivaksi. Kosteikko kiinnosti elinkeinonäkökulmasta eniten nuoria, alle 20-vuotiaita vastaajia, joista puolet oli kiinnostuneita ottamaan kosteikon osaksi elinkeinoa. Vastaukset kuvaavat tuoretta näkökantaa maaseudun elinkeinomahdollisuuksiin. Kalastus ja metsästys todennäköisesti ovat tulevaisuudessa yhä suurempia vetovoimatekijöitä maaseudulla. Toisaalta myös kaupungistuminen ja sen myötä yhä useammalle metsästäjälle kauempana sijaitsevat metsästyksmaat sekä metsästyseuraan kuulumattomien metsästäjien lisääntyvä määrä rohkaisevat metsästyksmatkailuun ja kaupallisen metsästyksen lisääntymään kysyntään. Lisäksi Lapin ja Pohjois-Suomen vastaajat olivat keskimäärin kiinnostuneempia kosteikosta elinkeinonäkökulmasta, mikä voi selittyä yleisesti vähemmällä elinkeinomahdollisuuksilla. Lisäksi molemmilta alueilta löytyy jo ennestään vahvaa metsästyksmatkailutoimintaa esimerkiksi kanalintujen tai riekkojen metsästyksen parissa.

7.3 Ei-tuotannollinen investointituki

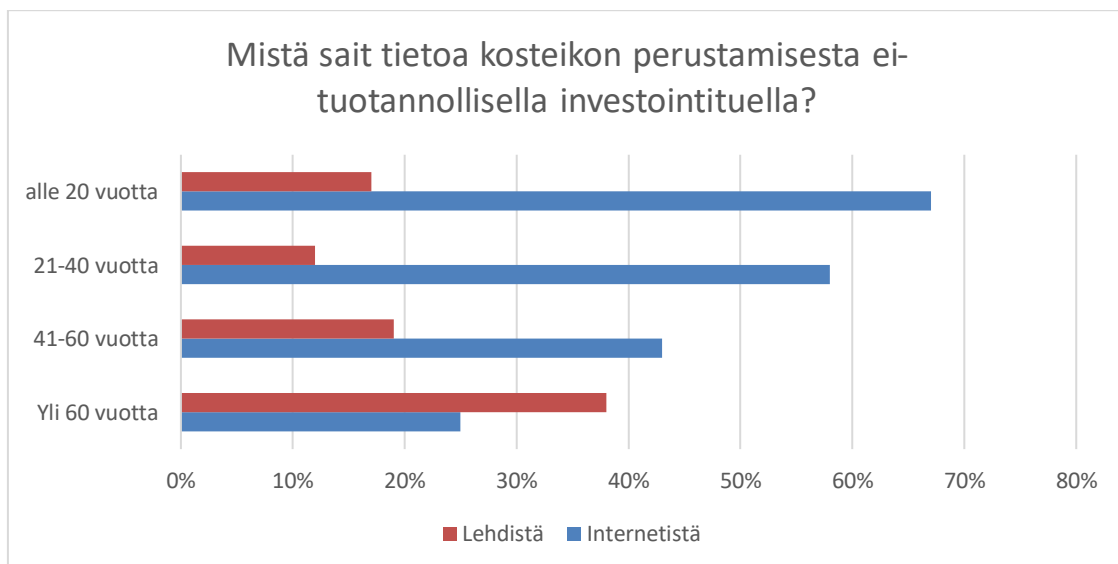
Kyselyn kolmannessa osiossa kysymykset käsitelivät ei-tuotannollista investointitukea. Tietoa kosteikon perustamisesta ei-tuotannollisella investointituella oli saatu pääasiassa internetin välityksellä (47% vastaajista). Toiseksi eniten (19% vastaajista) tietoa oli saatu lehdistä ja jostain muualta, kuin valmiista vaihtoehdoistamme (taulukko 13.). 16 vastaajaa (13%) oli saanut tietoa ei-tuotannollisesta investointituesta ELY-keskukselta. Vain 2 vastaajaa kertoi saaneensa tietoa paikallisesta maaseututoimistosta. Tiedonsaanti ja toisaalta myös tiedonhaku seuraa yleistä trendiä, jossa verkosta haetaan tietoa itsenäisesti. Jostain muualta, mistä? -vastausten avoimeen kenttään tuli 4 ”en saanut tietoa mistään” -vastausta. Onko mahdollista, että tietoa ei näissä tapauksissa ole itsenäisesti haettu? Muista avoimen kentän vastauksista voi päätellä asiantuntijatahojen ja ystävien tai tuttavien hyvien kosteikkokokemusten olevan merkityksellisiä kosteikkoa suunnitellessa. Ei-tuotannollisesta investointituesta oli saatu tietoa muun muassa Metsäkeskukselta, kosteikkosuunnittelijalta, alueellisesta vesiensuojeluhankkeesta, ProAgrialta ja Salaojakeskukselta, metsästyseuran riistanhoidon suunnittelusta ja riistanhoitoyhdistyksestä. Mainintoja tuli erityisesti ystävän vetämistä kosteikkohankkeista sekä ystävien ja tuttavien kautta saadusta tiedosta.

Taulukko 13 Merkityksellisin tiedonlähde kosteikon perustamisesta ei-tuotannollisella investointituella.

Internetin merkitys tiedonlähteenä oli suurin nuorilla, alle 20-vuotiailla vastaajilla, ja sen merkitys laski lähes lineaarisesti vastaajan iän noustessa (taulukko 14.). Yli 60-vuotiailla vastaajilla merkityksellisin tiedonlähde oli lehtiartikkelit.

Taulukko 14 Vastaajan iän vaikutus tiedonlähteisiin

Kyselyssä tiedusteltiin myös, oliko tietoa kosteikon perustamisesta riittävästi saatavilla. Jopa 80% vastaajista koki, että tietoa on riittävästi saatavilla. Vain 20% vastaajista olisi kaivannut lisää tietoa kosteikkohankkeista. Näistä lisää tietoa kaipaavista vastaajista kaikki olivat metsästystä harrastavia. Avoimeen tekstikenttään sai kirjoittaa mistä asioista olisi kaivannut lisää tietoa. Vastauksissa toistuivat lisätiedon tarve lupa-asioista ja tukiehdosta, kosteikkohankkeen läpiviennin vaiheista ja itse tukimahdollisuuksista. Vastauksissa toivottiin kansankielisiä, yksinkertaisia "tee näin" -ohjeita. Rahoituksen epävarmuus ja kosteikkohankkeiden rahoituksen jäädyttäminen mainittiin kumpikin

yhdessä vastauksessa. Olisiko näissä tapauksissa kosteikko ollut suunnitteilla, mutta rahoituksen puuttuessa hanke olisi keskeytynyt, jolloin lisää tietoa juuri rahoituksen sen hetkisestä tilanteesta olisi kaivattu.

”Kummallisen vaikeaselkoista oli selvittää hankkeeseen tarvittavat asiat.”

Kyselyssä vastaajille esitettiin väittämiä ei-tuotannolliseen investointitukeen liittyen. Vastaajien tuli vastata väittämiin asteikon 1-5 mukaisesti siten, että 1=täysin eri mieltä ja 5=täysin samaa mieltä. Kaiken kaikkiaan vastauksissa esiintyi jonkin verran hajontaa (taulukko 15.). Väittämästä ”ei-tuotannollisen investointituen hakeminen oli helppoa” 55% vastaajista eivät olleet samaa, eikä eri mieltä. Lähes yhtä paljon vastaajia oli osittain tai täysin samaa mieltä (22% vastaajista) sekä osittain tai täysin eri mieltä (23% vastaajista). Täysin samansuuntaiset vastaukset tulivat myös väittämään ”ei-tuotannollisten investointien tukiehdot olivat selkeät”, 41% vastaajista eivät olleet samaa, eivätkä eri mieltä. 28% vastaajista oli osittain tai täysin samaa mieltä ja 31% osittain tai täysin eri mieltä. Eri ihmiset toki kokevat asioita eri tavalla: esimerkiksi maataloustukien hakuun tottunut ja perehtynyt viljelijä voi kokea tuenhaun normaaliksi, työhön kuuluvaksi byrokraatiaksi ja tukiehdot yhtä selkeiksi kuin maataloudessa yleensäkin, kun taas ensimmäistä kosteikkoon perustava metsästysseura tai vesiosakaskunta saattaa kokea tukiehdot epäselviksi ja tuenhaun hankalaksi.

Ei-tuotannollinen investointituki ei kokemusten mukaan riittänyt kattamaan kosteikkoinvestoinnista aiheutuneita kuluja. Väittämästä ”ei-tuotannollinen investointituki riitti kattamaan kosteikon perustamisesta aiheutuneet kulut” vain 22% vastaajista oli täysin tai osittain samaa mieltä. Luku nousi hieman, kun otettiin huomioon vain kosteikkohankkeen valmiiksi saaneet vastaajat. Tällöin vastaukset jakautuivat melko tasan kaikkien vastausvaihtoehtojen kesken. Kosteikon rakennuskustannuksiin vaikuttaa kuitenkin moni asia, kuten kosteikon sijainti, tekotapa ja se, tehdäänkö työ omin voimin vai maksetaanko työn tekemisestä kolmannelle osapuolelle.

Sitoutuminen viisivuotiseen kosteikon hoito -sopimukseen nähtiin lähtökohtaisesti positiivisena asiana. Vain 24% vastaajista koki, että sitoutuminen ympäristösopimuksen mukaiseen kosteikon hoitoon ei lisää halukkuutta perustaa kosteikko ei-tuotannollisella investointituella. Hieman alle puolet vastaajista koki sitoutumisen ympäristösopimuksen mukaiseen kosteikon hoitoon lisäävän halukkuutta perustaa kosteikko ei-tuotannollisella investointituella. 36% vastaajista ei ollut samaa, eikä eri mieltä.

Lähes puolet (48%) vastaajista kokivat kosteikkohankkeen täyttäneen odotukset. Vastaajista ne, joiden kosteikkoprojekti oli jo valmis, olivat myös kaikkein tyytyväisimpiä kosteikkoonsa. Jopa 71% vastaajista, joilla kosteikkoprojekti oli valmis, vastasivat kosteikkoprojektin täyttäneen odotukset täysin tai osittain. Luonnollisesti ne vastaajat, joiden kosteikkoprojekti oli keskeytynyt, kokivat että kosteikkoprojekti ei ylittänyt odotuksia. Kaikista kosteikkoprojektinsa valmiiksi saaneista juuri metsästäjät kokivat kosteikkohankkeen täyttäneen odotukset parhaiten.

Yli puolet vastaajista (55%) voisivat suositella kosteikon perustamista ei-tuotannollisella investointituella. 37% eivät olleet samaa, eivätkä eri mieltä väittämästä ”voisin suositella kosteikon perustamista ei-tuotannollista investointitukea hyödyntäen.” Vain 8%

vastaajista olivat väittämistä täysin tai osittain eri mieltä. Erityisen tyytyväisiä kosteikon perustamiseen ei-tuotannollisella investointituella olivat kosteikkoprojektinsa valmiiksi saaneet vastaajat. Heistä 75% oli väittämistä osittain tai täysin samaa mieltä.

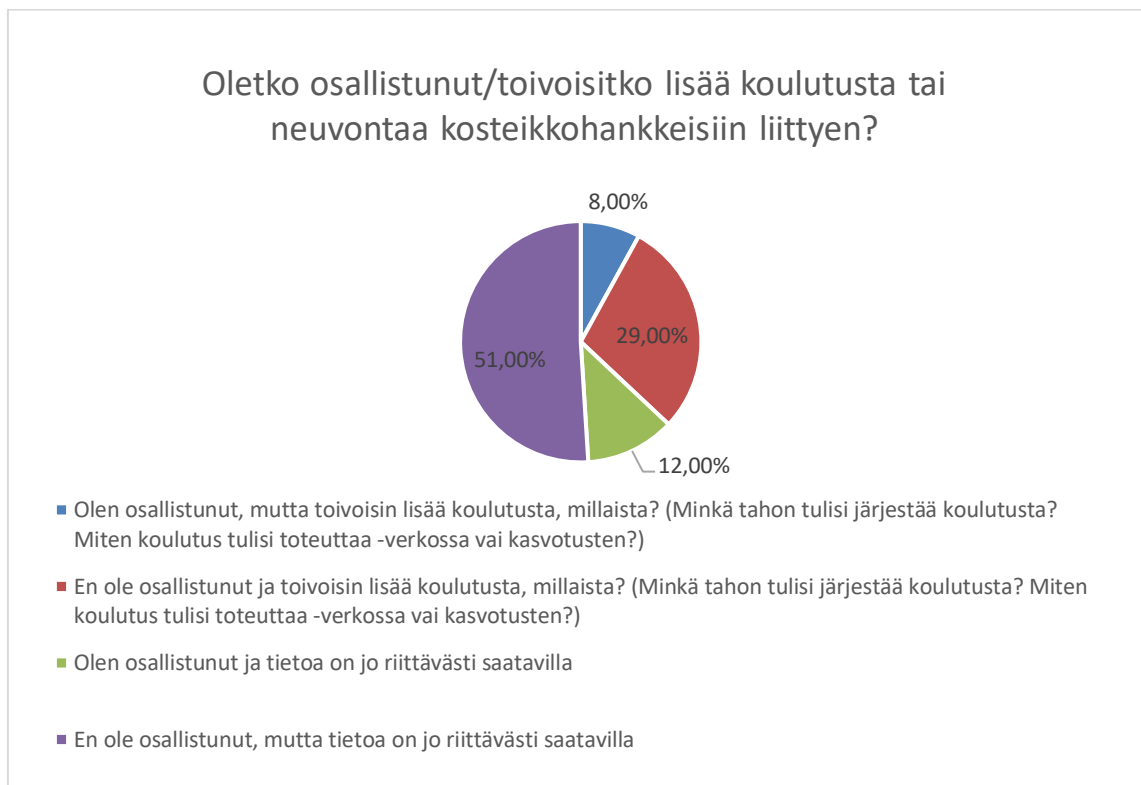
Taulukko 15 Väittämiä ei-tuotannollisesta investointituesta.

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1-5.

	1 Täysin eri mieltä	2 Osittain eri mieltä	3 Ei sa- maa, eikä eri mieltä	4 Osittain samaa mieltä	5 Täysin samaa mieltä	Kes- kiarvo
Ei-tuotannollisten investointien tuen hakeminen oli helppoa	8%	15%	55%	18%	4%	2,96
Ei-tuotannollisten investointien tukiehdot olivat selkeät	8%	23%	41%	21%	7%	2,96
Ei-tuotannollinen investointituki riitti kattamaan kosteikon perustamisesta aiheutuneet kulut	17%	22%	39%	6%	16%	2,81
Sitoutuminen viisivuotiseen Ympäristösopimuksen mukaiseen kosteikon hoitoon lisää halukkuutta perustaa kosteikko Ei-tuotannollisten investointien tuella	9%	15%	36%	28%	12%	3,2
Kosteikkohanke on täyttänyt odotukset	4%	11%	37%	30%	18%	3,45
Voisin suositella kosteikon perustamista Ei-tuotannollisten investointien tukea hyödyntäen	3%	5%	37%	29%	26%	3,7
Asiantuntijapalveluita oli helposti saatavilla (asiantuntijapalveluilla tarkoitetaan mm. kosteikon suunnittelu-, mittaus- ja mallinuspalveluja)	7%	14%	36%	24%	19%	3,33

Kyselyssä kysyttiin myös suoraan tarvetta kosteikkoaiheiselle koulutukselle tai neuvonnalle. Noin puolet vastaajista eivät olleet osallistuneet koulutuksiin, mutta kokivat tietoa olevan jo riittävästi saatavilla. Lähes kolmannes (29%) vastaajista ei ollut osallistunut koulutuksiin, mutta toivoivat lisää koulutusta tai neuvontaa kosteikkohankkeisiin liittyen (taulukko 16.). Yhteensä 37% vastaajista toivoi lisää koulutusta tai neuvontaa kosteikkohankkeisiin liittyen. Vastaajista 62% oli sitä mieltä, että tietoa on jo riittävästi saatavilla. Vastauksista välittyy, että ne, jotka ovat jo aiemmin osallistuneet koulutuksiin, kokevat, ettei koulutukselle ole enää tarvetta. Vaikuttaa siis siltä, että jo järjestetyt koulutukset ovat olleet laadukkaita ja täyttäneet tarkoituksensa.

Taulukko 16 Koulutuksen ja neuvonnan tarve

Vastaajilta toivottiin myös mielipidettä millä tavoin ja minkä tahon tulisi koulutusta järjestää. Avoimeen tekstikenttään ehdotettiin koulutuksen järjestäjäksi muun muassa Metsästäjäliittoa, Riistakeskusta, alueellista riistanhoitoyhdistystä, oppilaitoksia ja ELY-keskusta. Suunnilleen yhtä paljon toivottiin koulutusta verkossa ja kasvotusten. Kasvotusten järjestettäviä koulutuksia toivottiin juuri omalle paikkakunnalle. Toivottujen toteutustapojen eroavaisuudet saattavat selittyä eri ikäryhmien tai asuinpaikkojen perusteella. Nuoremman sukupolven edustajille erilaiset verkkokurssit ovat arkipäivää ja kotisohvalta on helppo osallistua koulutuksiin. Vanhemmalle ikäpolvelle kasvotusten pidettävä ja keskustelun mahdollistava kurssi on usein tutumpi ja yhteisöllisempi vaihtoehto. Monella viljelijällä on lisäksi työt kotona, jolloin kunnolla keskittyäkseen ja uutta oppiakseen on usein mukavampi lähteä kotoa pois.

”Taho kuin taho, kunhan järjestettäisiin omalla paikkakunnalla.”

” ProAgrian neuvojat kiertävät maakunnissa muutenkin. Viljelijöiden tuki-infoissa olisi hyvä olla pieni tietoisuus kostekoista ja mistä löytää lisää tietoa.”

”Pitäisi päästä tutustumaan valmiisiin kohteisiin.”

Vastauksissa toivottiin myös vierailuja valmiille kosteikkohankkeille ja oikeita käytännön kokemuksia kosteikkoprojekteista. Lisäksi yksi vastaaja toivoi asiantuntijan käyntiä paikan päällä neuvomassa. Lisäksi mainittiin, että neuvonnan tulisi järjestää sellainen instanssi, joka todella tietäisi asiasta. Vastaajan kokemuksen mukaan ELY-keskus tai ProAgria ei välttämättä tunne kosteikkotukiasioita riittävän hyvin.

Kyselyn yhteydessä sai antaa avointa palautetta kuinka ei-tuotannollisten investointien tukiehtoja voisi kehittää. Avoimissa vastauksissa toivottiin lisää painoarvoa monimuotoisuusarvoille, vaikka kosteikolla ei olisi niin suurta arvoa vesiensuojelussa tai vaikka pinta-alavaatimukset suhteessa valuma-alueeseen ei täytyisi. Tukiehdossa tämä on jo tällä hetkellä huomioitu mainintana ”1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun kosteikon pinta-ala saa olla 4 §:n 1 momentissa ja 5 §:n 1 momentissa tarkoitettua pinta-alaa pienempi, jos kosteikon perustamisella monipuolistetaan merkittävästi maatalousympäristöjä alueella, jolla ei ole kosteita elinympäristöjä” (Valtioneuvoston asetus ei-tuotannollisia investointeja koskevasta korvauksesta 1360/2014). Kuitenkin rahoituksen vähyden vuoksi vain kaikkein vaikuttavimmiksi arvioidut hankkeet on voitu kuluvalle ohjelmakaudella rahoittaa, jolloin mahdollisesti pelkkiä kosteikon monimuotoisuusarvoja ei ole voitu huomioida.

Lisäksi toivottiin lisää tiedottamista kosteikkoasioista, alkaen kosteikon vaikutuksista aina eri tukimahdollisuuksiin asti. Selkeää ja kansantajuista neuvontaa käytännön asioista: oman alueen soveltuvuudesta kosteikoksi, kosteikkosuunnitelman teosta, maaperätutkimuksesta ja valuma-alueen laskennasta sekä tietoa, mikä kaikki lasketaan kosteikon pinta-alaan. Vastaajat toivoivat yksityiskohtaista tietoa, jotta jälkikäteen ei tulisi ikäviä yllätyksiä esimerkiksi tukien takaisin perinnän muodossa. Rahoituksen osalta toivottiin myös korvausta kustannuksista niiden toteutumishetkellä, ei vasta jälkikäteen, sillä esimerkiksi pienellä metsästyseuralla ei välttämättä yksinkertaisesti ole rahaa maksaa kosteikon urakoinnista työn tekijälle, vaikka korvauksen saisikin myöhemmin.

8 LOPPUPÄÄTELMÄT

Tämän työn tarkoituksena oli tutkia ei-tuotannollisen investointituen käyttöä kosteikkohankkeissa. Kyselyn avulla tutkittiin, millaiset tilat ovat käyttäneet kosteikkotukia hyödykseen ja mikä on motivoinut tukea hakeneita tiloja perustamaan kosteikon. Kyselyn jakelun seurauksena 90% vastaajista oli metsästäjiä. Yleistettäviä päätelmiä kosteikon perustamisen motiiveista voidaan tehdä lähinnä metsästäjien osalta, sillä otanta metsästäystä harrastamattomien tahojen osalta oli verrattain pieni, vain 13 vastaajaa.

Kyselyn perusteella selvisi, että kosteikkotyö kiinnostaa valtakunnallisesti. Kosteikoita perustetaan ympäri Suomen kaiken kokoisilla tiloilla. Tavallisesti maatalousympäristöön perustettu kosteikko on pinta-alaltaan alle viiden hehtaarin kokoinen. Pinta-alaltaan suuria, kymmenien hehtaarien kosteikkoja perustavat ensisijaisesti rekisteröidyt yhdistykset ja suuret, pinta-alaltaan satojen hehtaarien tilat. Viljelijöiden kosteikot sijaitsevat pääosin omalla maalla, sen sijaan rekisteröityjen yhdistysten ja vesioikeudellisten yhteisöjen perustamat kosteikot voivat sijaita yhtä todennäköisesti myös vuokratulla maalla tai useamman kuin yhden maanomistajan maalla.

Kosteikon perustamiselle on harvoin vain yhtä tiettyä yksittäistä motiivia, sillä kosteikoiden monimuotoiset hyvät vaikutukset tunnetaan ja niitä osataan myös arvostaa. Kosteikko voidaan perustaa myös omaan arvomaailmaan pohjautuen. Kosteikon arvo voi olla maanomistajalle esimerkiksi harrastusmahdollisuuksien parantaminen, luonnon- tai vesiensuojelun edistäminen. Arvo voi olla myös subjektiivinen, kuten uniikin maiseman

säilyttäminen. Kosteikko koetaan usein myös henkilökohtaisena asiana. Se rakennetaan ensisijaisesti perustajalle itselleen, omia henkilökohtaisia arvoja tai tarpeita vastaavaksi, eikä useimmiten esimerkiksi elinkeinomahdollisuuksia tai taloudellista hyötyä tavoitellen.

Metsästäjille suurin yksittäinen motiivi kosteikon perustamiselle on metsästysmahdollisuuksien parantaminen. Vesilintulajien taantuminen on huomattu metsästäjien ja maanomistajien tahoilta. Erityisesti metsästäjät ovat kosteikkohankkeisiinsa tyytyväisiä ja useimmiten juuri nopein ja silminnähtävin kosteikon vaikutus on siellä viihtyvät vesilinnut. Viljelyspeltojen laitamille sijoittuvilla luonnonhoidon toimenpiteillä on kuitenkin merkitystä huomattavan paljon useammallekin kasvi- ja eläinlajeille. Metsästystä harrastavat kosteikkohankkeen valmiiksi saaneet tahot suosittelevat myös kaikkein todennäköisimmin kosteikon perustamista ei-tuotannollisella investointituella. Ottaen huomioon, kuinka suuri merkitys vastaajille tiedonlähteenä kosteikoista oli tuttavien puheet ja kokemukset onnistuneista kosteikkohankkeista, paras mainos kosteikkotyöstä (rahoitusinstrumentista riippumatta) on tyytyväinen kosteikon omistaja.

Metsästystä harrastamattomien tahojen motiiveista välittyi erityisesti halu kantaa vastuuta omasta ympäristöstä. Erityisesti lähivesistöjen tilan parantaminen ja maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden edistäminen motivoivat heitä kosteikon perustamiseen. Maisemanhoito ja maisema-arvo todettiin lisäksi tärkeiksi asioiksi kosteikkoa perustettaessa. Moni viljelijä asuu tilalla vesistön äärellä, jolloin kosteikon seurauksena saatu maisema on myös konkreettinen arvo, kun vesistö näkyy kodin ikkunasta.

Ei-tuotannollinen investointituki ei yksinään motivoi kosteikon perustamiseen, vaan kosteikon perustamisen tulee hyödyttää joko konkreettisesti perustajaansa (esimerkiksi metsästysmahdollisuuksien parantuminen) tai sopia kosteikon perustajan arvomaailmaan (esimerkiksi luonnonsuojelu tai maisema-arvot). Todennäköisesti kuitenkin ilman tukimahdollisuuksia moni maatalousalueen kosteikko jäisi kokonaan perustamatta.

Kosteikoiden moninaisia hyviä vaikutuksia on onnistuttu tuomaan esiin ja ne ovat laajalti tunnettuja. Kuitenkin yksityiskohtainen ja käytännönläheinen ”ruohonjuuritason” neuvonta puuttuu. Neuvonnassa tulisi huomioida kunkin kohderyhmän ikäjakauma: eri ikäpolven edustajat hakevat tietoa ja kaipaavat neuvontaa eri tavoin toteutettuna. Kosteikojen perustamisesta ja hoidosta tulisi tehdä entistä yksinkertaisempaa, jolloin kosteikkotyöstä voitaisiin luoda toimiva ja maanomistajien laajasti käyttöönotettava malli luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi. Tukijärjestelmän monitahoisuutta ja byrokraattisuutta tulisi yksinkertaistaa ja tukiehtoja selkeyttää, jotta potentiaaliset tahot pääsisivät luonnonhoidon suunnittelusta käytännön toteutukseen. Kosteikkojen perustamisella ei-tuotannollisella investointituella voidaan ajatella olevan myös yhteiskunnallista merkitystä, sillä käyttämällä tällaisia tukimahdollisuuksia saadaan EU:n jäsenmaksuina maksetuista rahoista myös osa takaisin.

Tulevan ohjelmakauden osalta toivomukset ovat osittain linjassa jo ohjelmakauden suunnittelussa ilmenneiden seikkojen kanssa. Uudelta ohjelmakaudelta toivotaan lisää rahoitusta ja painotuksen kääntämistä monimuotoisuusarvojen puoleen. Ei-tuotannollisen investointituen pitäisi vastata kysyntään paremmin. Rahoituksen loppuessa useita potentiaalisia kohteita jää perustamatta. Viljelijöille asetettujen odotusten tulisi olla

perusteltuja ja toimenpiteet tulisi saada taloudellisesti houkutteleviksi. Kosteikon perustamisen ei tulisi vaikeuttaa perustajansa arkea esimerkiksi takaisin perittävien tukien muodossa.

8.1 Lopuksi

Kosteikkojen perustamisessa ja hoidossa suomalaiset metsästäjät ja maanomistajat tekevät arvokasta työtä pitkälti vapaaehtoisuuteen perustuen. Talkootyöperinne on kuitenkin jäämässä historiaan. Jotta työtä kosteikkojen eteen tehtäisiin jatkossakin, tulisi kosteikon perustamisesta seurata jotain konkreettista hyötyä työn tekijälle. Kosteikkohankkeeseen ja ei-tuotannolliseen investointitukeen liittyvä byrokratia tai neuvonnan puute saattaa latistaa innon koko kosteikkohankkeen toteuttamisesta. Erityisen potentiaalisia kosteikkohankkeen toteuttajia ovat paitsi viljelijät, myös metsästäjät, metsätsesseurat, yritykset, riistanhoitoyhdistykset, kyläyhdistykset ja lintuharrastajat.

Luonnonsuojelun ja luonnon monimuotoisuuden eteen tehty kosteikkotyö yhdistää väestöä asuinpaikasta tai sosiaalisesta statuksesta riippumatta: metsästäjiä, maanviljelijöitä, lintubongareita, luontoaktivisteja, koiraharrastajia, ulkoilijoita ja retkeilijöitä. Luonnonhoidolla ja luonnon monimuotoisuuden eteen tehdyllä työllä on myös mahdollista nostaa valtaväestön silmissä välillä negatiivisessakin valossa esitettyjen toimien, kuten metsästyksen ja maanviljelyn imagoa. Riistanhoito ja metsästys ovat maaseudulla myös tulevaisuuden vetovoimatekijä, johon kannattaa panostaa. Yhteisten tavoitteiden toteuttaminen edellyttää joskus ennakkoluulotonta yhteistyötä, sekä uusien näkökulmien ja toimintatapojen kehitystä.

Mikäli kosteikkotukien rahoitusmäärää ei voida nostaa, tulisi miettiä miten kosteikkohankkeet saataisiin viljelijän silmissä houkuttelevammiksi. Voisiko se olla esimerkiksi painotus heikkotuottoisen maan arvonnousuun kosteikkokäytössä? Tai mahdollisuudesta saada kosteikko osaksi elinkeinotoimintaan? Kosteikkoalueen voi myös sijainnista riippuen vuokrata metsätsesseuralle tai vaikka yksityishenkilöllekin tietyin edellytyksin ja tarkoituksenmukaisin sopimuksin tehtynä. Metsästysmatkailun ja kaupallisen metsästyksen merkityksen odotetaan kasvavan tulevaisuudessa myös maatalousympäristössä.

Sekä maataloutta että metsästystä ohjataan vahvasti EU:sta käsin. Vaikuttaminen EU-tasolla voi olla vaikeaa, mutta toisaalta tällä hetkellä ilmastokysymykset sekä luonnon monimuotoisuus on vahvasti EU:ssa kiinnostuksen kohteena. Voisiko Suomen merkitystä kosteikkolinnuston elinympäristönä painottaa vielä enemmän? Juuri nythän on oikea aika tehdä kosteikkoluonnon eteen valintoja, kun lintukannat ovat taantuneet, mutta eivät vielä hävinneet kokonaan.

Mikäli kosteikkohankkeiden budjetit pienenevät entisestään, tulee ajankohtaiseksi pohdita kustannustehokkaita keinoja kosteikoiden perustamiseen, joilla olisi kuitenkin mahdollisimman suuri vaikutus ympäristöön. Patoamalla toteutettujen kosteikoiden etuna on kaivamalla toteutettuja kosteikoita edullisempi hinta. Padotut kosteikot ovat usein myös luonnonmukaisempia ja vesilinnuille mieluisampia. Myös rahoituksen painotus kooltaan pienempien kosteikoiden suuntaan voisi olla väliaikainen ratkaisu. Pinta-alaltaan suuret kosteikot saattavat sitoa rahoitusta liikaa, jolloin toteutuneiden hankkeiden lukumäärä jää pieneksi. Tällöin kosteikoita voitaisiin perustaa hajautetusti paljon

useammalle alueelle tai paikkakunnalle. Lisäksi haittojen ennaltaehkäisy on aina edullisempaa ja usein luonnonkin kannalta parempi vaihtoehto, kuin yrittää korjata jo menetettyjä asioita. Kunnostustarpeessa olevien luonnonkosteikkojen löytämiseen ja kunnostukseen voitaisiin käyttää resursseja, jolloin kokonaan uutta kosteikkoa ei tarvitsisi perustaa.

Paikallisessa mittakaavassa kuntatasolla vaikuttaminen voisi mahdollistaa uutta näkökulmaa kosteikkotyölle. Voisiko kunnilla olla vuokrattavana joutomaata kosteikkokäyttöön? Kaupungistumisen myötä monella metsästäjällä metsästysmaat sijaitsevat kaukana asuinpaikasta. Aina metsästysseuraan pääsykään ei ole taattua. Moni vesilinnustaja voisi olla kiinnostunut vuokraamaan kunnalta pitkällä, esimerkiksi 10-20 vuotta kestäväällä vuokrasopimuksella alueita omien metsästysmahdollisuuksiensa parantamiseksi ja perustaa paikalle kosteikon. Paikallisesti kosteikoita voisi perustaa myös yritykset. Kosteikolle soveltuvalla yleisellä paikalla virkistyskäyttöön sopiva, yrityksen nimeä kantava kosteikko voisi toimia paikallisena mainoksena ja korostaa yrityksen olevan valvetunut ja vastuullinen ympäristöasioissa. Monet yritykset ostavat myös kaupallisia jahteja, joihin viedään tärkeitä asiakkaita tai yhteistyökumppaneita viettämään yhteistä aikaa. Hyvin pidetty riistakosteikko voisi toimia yritykselle eduksi myös oman riistakosteikon kautta.

Voisiko nykypäivän kiireistä ihmistä kiinnostaa myös valmiin kosteikon ostaminen? Turveteollisuusyritys Vapo on myynyt turvetuotannosta poistuneita alueita kosteikkokäyttöön yksityishenkilöille, muun muassa metsästäjille ja lintuharrastajille, hyvin seurauksin. Omasta, henkilökohtaisesta kosteikosta pidettäisiin oletettavasti hyvää huolta hoitamalla kosteikkoa tarpeenmukaisesti. Myös kosteikkojen tunnettuus lisääntyisi, kun yhä useampi tyytyväinen kosteikkonsa omistaja puhuisi jälleen positiivisista kokemuksistaan eteenpäin.

LÄHTEET

Aitto-oja S., Alhainen M., Nummi P., Nurmi J., Rautiainen M., Svensberg M., Väänänen V. (2010.) *Riistakosteikko-opas*. Vantaa: Metsästäjien keskusjärjestö.

Alhainen M., Niemelä T., Siekkinen J., Svensberg M., Kuittinen J., Nurmi J., Rautiainen M., Väänänen V., Nummi P., Berndtson S., Korkiakoski P. (2015.) *Kosteikko-opas*. Raisio: Suomen Riistakeskus.

European chemicals agency. (n.d.) Lead in shot, bullets and fishing weights. Haettu 23.1.2020 osoitteesta <https://echa.europa.eu/hot-topics/lead-in-shot-bullets-and-fishing-weights>

Heliölä J., Aaltonen M., Heinonen M., Hyvönen T., Kuussaari M. & Ovaska U. (2019.) *Arviointi Manner-Suomen maaseutuohjelman 2014–2020 merkityksestä luonnon monimuotoisuudelle ja maisemalle*. Maa- ja metsätalousministeriö. Haettu 19.2.2020 osoitteesta http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161829/MMM_2019_21.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Jyväskylän yliopisto. (2018.) Elinympäristöjen heikentyminen on uhka ihmiskunnalle. Haettu 20.11.2019 osoitteesta <https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2018/04/tiedote-2018-04-05-11-01-15-101892>

Karhunen A. (2007.) *Maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen yleissuunnitteluopas*. Turku: Lounais-Suomen Ympäristökeskus.

Keskinarkaus, S., Matilainen A., Kasari H., Kurki S. (2009.) Kosteikon perustamisen haasteet. Haettu 14.11.2019 osoitteesta <https://pdfs.semanticscholar.org/b879/732de8cf57a492c59f27a17f0cc47a13f279.pdf>

Kostet J. (2015) *Kosteikko-opas*. Raisio: Suomen Riistakeskus. Kuva 1.

Kotiseutukosteikko Life+ -hanke. (2013a.) Kosteikon hyödyt. Haettu 3.12.2019 osoitteesta <https://kosteikko.fi/kosteikkojen-hyodyt/>

Kotiseutukosteikko Life+-hanke. (2015.) Kosteikon perustaminen. Haettu 11.2.2020 osoitteesta <https://kosteikko.fi/kosteikon-perustaminen/>

Kotiseutukosteikko Life+ -hanke. (2013b.) Vesiensuojelu ja tulvien hillintä. Päivitetty 27.5.2013. Haettu 15.11.2019 osoitteesta <https://kosteikko.fi/kosteikkojen-hyodyt/vesiensuojelu-ja-tulvien-hillinta/>

Kotiseutukosteikko Life+ -hanke. (2013c.) Virkistyskäyttö. Haettu 3.12.2019 osoitteesta <https://kosteikko.fi/kosteikkojen-hyodyt/virkistyskaytto/>

Kotiseutukosteikko Life+ -hanke. (2016a.) Riistataloudelliset kosteikot ovat luonnon aarreaittoja. Haettu 19.11.2019 osoitteesta https://kosteikko.fi/2016/09/01/riistataloudelliset-kosteikot-luonnon-arreaittoja/?doing_wp_cron=1573732979.3495070934295654296875

Kotiseutukosteikko Life+ -hankkeen loppuraportti. (2016b.) Return of Rural Wetlands: Local participation and innovative methods for cost-effective large-scale wetland restoration. Haettu 3.12.2019 osoitteesta <https://kosteikko.fi/wp-content/uploads/sites/2/2013/07/Return-of-Rural-Wetlands-Final-Report.pdf>

Lehikoinen A., Jaatinen K., Vähätalo A. V., Clausen P., Crowe O., Deceuninck B., Hearn R., Holt C. A., Hornman M., Keller V., Nilsson L., Langendoen T., Tómarkóva I., Wahl J. & Fox, A. D. (2013). Rapid climate driven shifts in wintering distributions of three common waterbird species. *Global Change Biology*, 19., s. 2071-2081.

Lehikoinen P., Lehikoinen A., Mikkola-Roos M & Jaatinen K. (2017.) Counteracting wetland overgrowth increases breeding and staging bird abundances. *Sci Rep* 7, 41391 2017. Haettu 5.2.2020 osoitteesta <https://www.nature.com/articles/srep41391>

Lehikoinen P. (2013.) *Hoitotoimien vaikutus Etelä-Suomen kosteikkojen linnustoon*. Pro gradu –tutkielma. Bio- ja ympäristötieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Haettu 4.12.2019 osoitteesta https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/42621/Progradu_PLehikoinen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Maa- ja metsätalousministeriö. (2018.) CAP 2021-2027, maaseudun kehittämistoimenpiteitä valmisteleva työryhmä. Haettu 16.3.2020 osoitteesta https://mmm.fi/documents/1410837/10668578/Maaseudun+kehittämistoimenpiteitä+valmisteleva+työryhmä_pdf.pdf/401820ff-0be7-83b5-47b9-65b6f97152c4/Maaseudun+kehittämistoimenpiteitä+valmisteleva+työryhmä_pdf.pdf/Maaseudun+kehittämistoimenpiteitä+valmisteleva+työryhmä_pdf.pdf

Maa- ja metsätalousministeriö. (2020). Sorsalinnut vähentyneet huolestuttavasti, maa- ja metsätalousministeriö käynnistää lintujen elinympäristöjä kohentavan SOTKA-hankkeen. Haettu 18.2.2020 osoitteesta https://mmm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/riistalinnut-vahentyneet-huolestuttavasti-maa-ja-metsatalousministerio-kaynnistaa-lintujen-elinymparistoja-kohentavan-sotka-hankkeen

Maa- ja metsätalousministeriö. (2015.) *Suomen riistataloudellinen kosteikkostrategia*. Haettu 14.11.2019 osoitteesta <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80279/Suomen%20riistataloudellinen%20kosteikkostrategia.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Maaseutu.fi. (n.d.) Maaseutuohjelma. Haettu 27.2.2020 osoitteesta <https://www.maaseutu.fi/maaseutuverkosto/maaseutuohjelma>

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020. (2019.) Haettu 19.11.2019 osoitteesta https://www.maaseutu.fi/uploads/manner-suomen-maaseudun-kehittamisohjelma-2014-2020_26032019_netti.pdf

Metsähallitus. (2019.) Kansainvälinen kosteikkopäivä 2.2. – Metsähallitus suojelee kosteikkoluontomme uhanalaisia monin tavoin. Haettu 20.11.2019 osoitteesta <http://www.metsa.fi/-/metsahallitus-suojelee-kosteikkoluontomme-uhanalaisia-monin-tavoin>

Moksu M. (2019.) EU harkitsee kieltävänsä lyijyn käytön metsästyksessä ja kalastuksessa – tarkoituksena vähentää lyijyn joutumista eläimiin ja ihmisiin. Haettu 23.1.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-10972936>

Niemelä T. (2014) Kosteikot riistataloudessa ja vesiensuojelussa. Haettu 12.12.2019 osoitteesta <https://www.syke.fi/download/noname/%7BD98B816A-E928-4FBE-A4CC-8D35BE51B642%7D/99096>

Pohjala M. (2020.) Suomi hakee maaseudulle lisärahoitusta. *Maaseudun tulevaisuus*. 19.2.2020, s.4.

Puustinen M., Koskiaho J., Gran V., Jormola J., Maijala T., Mikkola-Roos M., Puumala M., Riihimäki J., Rätty M. & Sammalkorpi I. (2001.) *Maatalouden vesiensuojelukosteikot - Vesikot-hankkeen loppuraportti*. Helsinki: Suomen Ympäristökeskus.

Puustinen, M., Koskiaho, J., Jormola, J., Järvenpää, L., Karhunen, A., Mikkola-Roos, M., Pitkänen, J., Riihimäki, J., Svensberg, M. & Vikberg, P. (2007.) *Maatalouden monivai-
kutteisten kosteikkojen suunnittelu ja mitoitus*. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.

Schulman A. (2019.) Maatalousluonnon monimuotoisuuden edistäminen. CAP27 -työpajan muistio. Maa- ja metsätalousministeriö. Haettu 16.3.2020 osoitteesta <https://mmm.fi/documents/1410837/14346306/Monimuotoisuustyöpaja+Jaettava+muistio.pdf/6c016536-bba6-22ca-a1d5-f26962b3c9cb/Monimuotoisuustyöpaja+Jaettava+muistio.pdf>

Suomen metsästäjäliitto. (2019.) Toimintasuunnitelma vuodelle 2020. Haettu 19.3.2020 osoitteesta https://metsastajaliitto.fi/sites/default/files/2020-02/Toimintasuunnitelma_2020_31102019.pdf

Suomen Riistakeskus. (n.d.) Riista elinkeinona. Haettu 11.12.2019 osoitteesta <https://riista.fi/riistatalous/hyvinvointia-riistasta/riista-elinkeinona/?share=email&msg=fail>

Ruokavirasto. (n.d.) Kosteikkoinvestoinnit. Haettu 10.12.2019 osoitteesta <https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/tuet-ja-rahoitus/ei-tuotannolliset-investoinnit/kosteikkoinvestoinnit/>

Valtioneuvoston asetus ei-tuotannollisia investointeja koskevasta korvauksesta 1360/2014. Haettu 15.11.2019 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150238#Pidp446358032>

Valtioneuvoston päätös maatalouden ympäristötuesta 1303/94. Haettu 14.11.2019 osoitteesta <http://finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950760?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=1995%20maatalouden%20ymp%C3%A4rist%C3%B6tuen%20erityistuki>

Varsinais-Suomen liitto. Maakunnat. (n.d.). Haettu 20.4.2020 osoitteesta <https://www.varsinais-suomi.fi/fi/maakunta/maakunnat>

WWF Suomi. (n.d.) Kosteikot. Haettu 19.11.2019 osoitteesta <https://wwf.fi/alueet/itameri/kosteikot/#wwf-rakentaa-kosteikkoja>

Ympäristöministeriö. (2016.) Suomen Ramsar-kosteikkotoimintaohjelma 2016-2020. Hettu 21.11.2019 osoitteesta <https://www.ym.fi/download/noname/%7B8195A663-57D9-4C94-9403-83309D2AB053%7D/117415>

KYSELYLOMAKE

Ei-tuotannollisten investointien tukien käyttö kosteikkohankkeissa

Arvoisa vastaanottaja. Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää millaiset tilat, yhdistykset tai yhteisöt ovat hyödyntäneet kosteikkojen perustamiseen Ei-tuotannollisten investointien tukea, sekä mitkä asiat ovat motivoineet tiloja perustamaan kosteikon.

Kyselyyn vastaaminen vie aikaa noin 5 minuuttia. Kyselyn tuloksia käsitellään luottamuksellisesti, eikä tuloksista voi tunnistaa yksittäistä vastaajaa.

Mikäli haluat osallistua arvontaan, jätäthän yhteystietosi lomakkeen lopussa sille varatulle riville.

Yhteystietoja käytetään ainoastaan arvonnän voittajan tavoittamiseen.

1. Taustatietoa

1. Vastaajan ikä

- Alle 20-vuotta
- 21-40 vuotta
- 41-60 vuotta
- Yli 60 vuotta

2. Maakunta

- Uusimaa
- Varsinais-Suomi
- Satakunta
- Kanta-Häme
- Pirkanmaa
- Päijät-Häme
- Kymenlaakso
- Etelä-Karjala
- Etelä-Savo
- Pohjois-Savo
- Pohjois-Karjala
- Keski-Suomi

- Etelä-Pohjanmaa
- Pohjanmaa
- Keski-Pohjanmaa
- Pohjois-Pohjanmaa
- Kainuu
- Lappi
- Ahvenanmaa

3. Oletko

- Viljelijä
- Rekisteröidyn yhdistyksen edustaja
- Vesioikeudellisen yhteisön edustaja

4. Päätuotantosuunta

- Kasvinviljely
- Maidontuotanto
- Muu naudakarjatalous
- Lammas- tai vuohitalous
- Sikatalous
- Hevostalous
- Muu kasvintuotanto
- Muu, mikä?

5. Onko maatalous sinulle

- Pääasiallinen tulonlähde
- Sivutulon lähde

6. Tilan maatalousmaan pinta-ala hehtaareina

7. Harrastatko metsästystä

- Kyllä
 En

2. Kosteikon perustaminen**8. Missä vaiheessa kosteikkohanke on tällä hetkellä?**

- Kosteikko on suunnitteilla
 Kosteikon perustamistyöt on aloitettu
 Kosteikko on valmis
 Kosteikkohanke on keskeytetty rahoituksen puuttuessa
 Kosteikkohanketta ei päätetty toteuttaa, miksi?

9. Sijaitseeko kosteikko (tai suunniteltu kosteikko)?

- Omalla maalla
 Useamman, kuin yhden omistajan maalla
 Vuokratulla maalla

10. Kosteikon pinta-ala

Kosteikon koko
hehtaareina
(vesitetyn alu-
een ja reuna-
vyöhykkeen yh-
teenlaskettu
ala)

11. Mitkä seikat motivoivat perustamaan kosteikon? (Voit valita useita vaihtoehtoja.)

- Metsästysmahdollisuuksien parantaminen
- Ei-tuotannollisten investointien tuki
- Kosteikon hoitoa koskeva ympäristösopimuksen mukainen tuki
- Aiemmat kokemukset kosteikoista ja niiden vaikutuksista
- Lähivesistöjen tilan parantaminen
- Halu edistää maatalousympäristön luonnon monimuotoisuutta
- Halu parantaa lintujen elinolosuhteita
- Virkistyskäyttö
- Jokin muu, mikä?

12. Mikä on kosteikon pääasiallinen tarkoitus?

- Vesistön ravinnekuorman vähentäminen
- Metsästysmahdollisuuksien parantaminen
- Luonnon monimuotoisuuden lisääminen
- Lintujen elinympäristön parantaminen
- Maiseman monipuolistaminen
- Jokin muu, mikä?

13. Onko tavoitteena saada kosteikko osaksi elinkeinotoimintaa?

- Kyllä
- Ei

3. Ei-tuotannollinen investointituki

14. Mistä sait tietoa kosteikon perustamisesta Ei-tuotannollisten investointien tuella? (Valitse itsellesi merkityksellisin tietolähde)

- Internetistä
- ELY-keskuksesta

- Paikallisesta maaseututoimistosta
 Lehdistä
 Jostain muualta, mistä?

15. Oliko tarjolla riittävästi tietoa kosteikon perustamiseen Ei-tuotannollisten investointien tuella?

- Kyllä
 Ei. Mistä olisit kaivannut lisää tietoa?

16. Vastaa seuraaviin väitteisiin

1=Täysin eri mieltä, 3=Ei samaa eikä eri mieltä, 5=Täysin samaa mieltä

	1	2	3	4	5
Ei-tuotannollisten investointien tuen hakeminen oli helppoa	☐	☐	☐	☐	☐
Ei-tuotannollisten investointien tukiehdot olivat selkeä	☐	☐	☐	☐	☐
Ei-tuotannollinen investointituki riitti kattamaan kosteikon perustamisesta aiheutuneet kulut	☐	☐	☐	☐	☐
Sitoutuminen viisivuotiseen Ympäristösopimuksen mukaiseen kosteikon hoitoon lisää halukkuutta perustaa kosteikko Ei-tuotannollisten investointien tuella	☐	☐	☐	☐	☐
Kosteikkohanke on täyttänyt odotukset	☐	☐	☐	☐	☐
Voisin suositella kosteikon perustamista Ei-tuotannollisten investointien tukea hyödyntäen	☐	☐	☐	☐	☐
Asiantuntijapalveluita oli helposti saatavilla (asiantuntijapalveluilla tarkoitetaan mm. kosteikon suunnittelu-, mittaus- ja mallinnuspalveluja)	☐	☐	☐	☐	☐

17. Toivoisitko lisää koulutusta tai neuvontaa kosteikkohankkeisiin liittyen? Oletko osallistunut kosteikkoaiheisiin koulutuksiin?

Olen osallistunut, mutta toivoisin lisää koulutusta, millaista? (Minkä tahon tulisi järjestää koulutusta? Miten koulutus tulisi toteuttaa -verkossa vai kasvotusten?)

En ole osallistunut ja toivoisin lisää koulutusta, millaista? (Minkä tahon tulisi järjestää koulutusta? Miten koulutus tulisi toteuttaa -verkossa vai kasvotusten?)

Olen osallistunut ja tietoa on jo riittävästi saatavilla

En ole osallistunut, mutta tietoa on jo riittävästi saatavilla

18. Avoin palaute millä tavoin Ei-tuotannollisten investointien tukiehtoja voisi kehittää?

4. Kiitos vastauksesta!

19. Osallistuaksesi arvontaan kirjoita alle sähköpostiosoitteesi

Sähköposti